

”ME TEHDÄÄN TEATTERIA!”

Lasten osallisuuden tukeminen draaman keinoin

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2012
Rosanna Hiltunen
Annamari Korhonen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

HILTUNEN, ROSANNA & KORHONEN, ANNAMARI:

”ME TEHDÄÄN TEATTERIA!”

Lasten osallisuuden tukeminen draaman keinoin

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 54 sivua, 12 liitesivua

Kevät 2012

TIIVISTELMÄ

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön aiheena on lasten osallisuuden tukeminen draaman keinoin päiväkodissa. Opinnäytetyön aihe lähti opiskelijoiden yhteisestä kiinnostuksesta varhaiskasvatusikäisiin lapsiin sekä draamatyöskentelyyn. Aihe lasten osallisuus nousi sosiaalipedagogiikasta, johon opiskelijat suuntautuvat Lahden ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa. Nykypäivänä lasten osallisuus on yksi kehittämisen kohteista päiväkodin arjessa. Tämä opinnäytetyö on jatkoa vuonna 2010 valmistuneeseen Minna Huhtaranta-Lehtisen opinnäytetyöhön, jossa tutkittiin draamatoiminnan kehittämistä Satakielen päiväkodissa.

Päiväkodin pienryhmälle ohjattiin kuukauden ajan draamaprosessia, jossa otettiin huomioon lasten osallisuus mahdollisimman hyvin. Lapsilta kysyttiin jokaisen toimintakerran jälkeen palautetta, jonka oli tarkoitus ohjata toiminnan kulkua. Menetelminä toteutuksessa käytettiin erilaisia draamallisia harjoituksia ja draamaprosessista muotoutui lasten toiveesta myös teatteriesitys.

Lasten osallisuutta saatiin tuettua opinnäytetyön toteutuksen aikana. Draamaprosessissa lasten palautteet suuntasivat toimintaa ja käytetyt menetelmät oli suunniteltu lapsilähtöisesti. Tällöin lasten äänet tulivat kuuluviin ja lapset pääsivät toteuttamaan itseään. Draamaprosessin loppua kohden lasten osallisuus tuli yhä näkyvämmäksi, kun lapset ottivat oma-aloitteisesti enemmän vastuuta teatteriesityksen rakentamisesta. Osallisuus ilmeni lapsissa eri tavoin, koska lapset olivat luonteeltaan ja persoonaltaan erilaisia. Lisäksi motivaatioon ja aktiivisuuteen vaikutti se, kuinka monta kertaa lapsi oli osallistunut draamatuokioihin. Lasten osallisuutta on helppo tukea, kun vain antaa lapsille tilaa kertoa ideoitaan ja ajatuksiaan.

Avainsanat: osallisuus, draamakasvatus, draamaprosessi, lapsilähtöisyys

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HILTUNEN, ROSANNA & KORHONEN, ANNAMARI:

“WE MAKE THEATRE!”

Supporting the participation of children through drama

Bachelor's Thesis in Social Pedagogic Work with Children and Young People,
54 pages, 12 appendices

Spring 2012

ABSTRACT

This functional thesis aims to support participation of children in kindergarten through drama. The subject came up from the students' common interest in early childhood age as well as the work of drama. Children's increased participation rose from social pedagogy, which students in the degree programme in Social Services specialize in. Children's participation is considered as one of the developmental areas in everyday life in kindergartens. This thesis is a continuation to a thesis completed by Minna Huhtaranta-Lehtinen in 2010, which examined the development of drama activities in Satakieli kindergarten.

The purpose was to guide the small kindergarten group for a month in drama process that took account of children's participation as well as possible. After each drama activity children were asked for feedback, which was to control the progress of activity. The methods used in implementing were a variety of dramatic exercises. The drama process was shaped by the children's desire for theatrical performance and a theatrical performance was born from the drama process with the help of children's wishes.

Children's participation was supported during the implementation of the thesis. In the drama process the feedback of children directed the activity and the methods used were designed for the children. In this case, children's voices were heard. In the drama process towards the end children's participation became more and more visible, when the children took own initiative and more responsibility for the construction of a theater performance. Participation was seen differently in children because the children had different characters and personalities. In addition, motivation and activity were affected by the number of times the child had taken part in the drama activity. Children's participation is easy to support, if you provide space for children to tell their ideas and thoughts.

Key words: participation, drama education, drama process, child-oriented

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA	2
2.1	Aiheen valinta ja rajaus	2
2.2	Yhteistyökumppani	3
2.3	Toiminnallinen opinnäytetyö	5
2.4	Aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia	6
3	PÄIVÄKOTI TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	9
3.1	Sosiaalipedagoginen viitekehys	9
3.2	Lasten osallisuus päiväkodissa – osallisuuden määrittelyä	9
3.3	Yhteisöllisyys, yhteistoiminnallisuus ja elämyksellisyys päiväkotiryhmässä	11
3.4	Lasten kehitystason huomiointi – oppimista leikin kautta	12
4	DRAAMA TYÖVÄLINEENÄ OSALLISUUDEN TUKEMISESSA	13
4.1	Sosionomin ohjaustaidot	13
4.2	Leikkiä, opetusta ja kasvatusta - draamakasvatuksen määrittelyä	15
4.2.1	Draamaprosessi	16
4.2.2	Draamaleikki	17
4.3	Käytetyt draaman työmenetelmät	17
5	KOHTI DRAAMAPROSESSIA	19
5.1	Tavoitteet	19
5.2	Kohderyhmän valinta	20
5.3	Toimintakertojen suunnittelu	21
5.4	Tilojen ja tarvikkeiden kartoitus	21
5.5	Eettisyyden huomiointi	22
6	DRAAMATUOKIOIDEN TOTEUTUNUT TOIMINTA	23
6.1	<i>Munat kuoriutuvat</i> - tutustuminen satuun	23
6.2	<i>Ankkaperhe uimassa</i> - lattiateatteria sadusta	25
6.3	<i>Maatalon pihassa</i> - draamaleikkiä	27
6.4	<i>Viluininen ankanpoika jäätynyt jäähän</i> - roolihahmoihin eläytyminen	29
6.5	<i>Maanviljelijän kotona</i> - esityksestä päättäminen ja sen valmistelu	31

6.6	<i>Vanha eukko ja kissa – sadun äänimaailma ja lavastus</i>	33
6.7	<i>Ankanpoika yksin järvellä – roolijako ja harjoittelu</i>	35
6.8	<i>Joutsenet saapuvat - kenraaliharjoitus</i>	37
6.9	<i>Kaunis ja viehkeä joutsen muiden joukossa - esitykset</i>	39
6.9.1	Ensi-ilta	39
6.9.2	Esitys vanhemmille	40
7	ARVIOINTIA	42
7.1	Toteutuksen arviointi	42
7.2	Osallisuuden tukeminen	42
7.3	Oma työskentely	43
7.4	Henkilökunnan ja vanhempien palaute	45
7.4.1	Päiväkodin johtajan palaute	45
7.4.2	Henkilökunnan palaute	46
7.4.3	Vanhempien palaute toiminnasta	46
7.5	Tavoitteiden toteutuminen	47
8	POHDINTA	49
	LÄHTEET	51
	LIITTEET	54

1 JOHDANTO

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla ja havainnoida lasten osallisuuden tukemista päiväkodissa draaman keinoin. Aihe on lähtenyt opinnäytetyön tekijöiden yhteisestä kiinnostuksesta draamaan sekä varhaiskasvatukseen. Tavoitteena on mahdollistaa lapsille osallisuuden kokemuksia draamaprosessin avulla. Lasten kokemus osallisuudesta päiväkodissa koetaan yhdeksi tärkeimmistä asioista päiväkodin arjessa, jota tulisi kehittää tulevaisuudessa (Mäkitalo, Nevanen, Ojala, Tast, Venninen & Vilpas 2011, 11–12). Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehdon painopisteet ovat varhaiskasvatus ja sosiaalipedagogiikka, jotka ovat siten tämän opinnäytetyön keskiössä.

Toiminnallinen kokonaisuus toteutetaan Lahdessa, Taidepäiväkoti Satakielessä 4–5-vuotiaiden lasten pienryhmässä. Toteutus ajoittuu vuoden 2012 tammikuun puolesta välistä helmikuun puoleen väliin. Tarkoituksena on ohjata lapsiryhmälle draamaprosessia, johon kuuluu kahdeksan kerran osallistava draamatuokio. Lasten palautteiden on tarkoitus suunnata toimintaa mahdollisimman paljon, jotta osallisuuden kokemus saadaan aikaan.

Opinnäytetyö jakaantuu kahteen osaan: toiminnalliseen osuuteen sekä kirjalliseen raporttiin. Opinnäytetyön kirjallinen osuus kuvaa teoriapohjaa, tavoitteita ja opinnäytetyön eri vaiheita. Pääpaino on kuitenkin toiminnallisessa osuudessa sekä sen raportoinnissa. Tarkoituksena ei ole niinkään tutkia, lisääntykö lasten osallisuus draamaprosessin aikana, vaan osoittaa, miten osallisuutta voidaan tukea draaman keinoin päiväkodissa. Opinnäytetyö on hyödyksi kasvatusalan ammattilaisille sekä tuleville kasvattajille, jotka voivat käyttää opinnäytetyötä apuna draamaprosessin ohjaamiseen sekä osallisuuden tukemiseen. Opinnäytetyön tekijät saavat toteutuksessa hyödyntää omia vahvuusalueitaan sekä kiinnostuksen kohteitaan.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA

2.1 Aiheen valinta ja rajaaminen

Vuoden 2010 syksyllä opiskelijoilla nousi ajatus varhaiskasvatukseen suuntautuneesta opinnäytetyöstä ja varhaiskasvatusikäiset lapset kiinnostivat kohderyhmänä. Lisäksi molemmat halusivat lastentarhanopettajan pätevyyden opinnoistaan, joten opinnäytetyön aiheen tulikin suuntautua varhaiskasvatusikäisiin lapsiin. Suurena innostuksen kohteena oli draaman käyttö päiväkodissa. Kokemusta sekä lapsista että erilaisista taidelajeista oli kertynyt kummallekin vuosien aikana paljon erilaisten kerhojen ja leirien kautta. Koulutuksen aikana oli noussut esille luovuuden käytön tärkeys ja sitä oli käytetty hyödyksi useissa projekteissa ja tehtävissä. Jo alkuvaiheessa oli suunnitteilla tehdä opinnäytetyöstä toiminnallinen, sillä se koettiin mieleisimmäksi tavaksi käsitellä aihetta.

Vuoden 2011 tammikuussa alkoi virallisesti opinnäytetyöprosessi. Pääkonteksti oli selvä, mutta aiheen rajaaminen tuotti alussa hieman hankaluuksia. Ensimmäisenä tutustuttiin teoriapohjaan. Viitekehys nousi sosiaalipedagogiikasta, johon Lahden ammattikorkeakoulu on suuntautunut sosionomin tutkinnossa. Tästä viitekehyksestä valittiin opinnäytetyön kannalta oleelliset teoriat, joista tärkeimmäksi nousi osallisuus. Osallisuudesta on tullut yhä tärkeämpi kehittämiskohde varhaiskasvatuksessa. Tähän aiheeseen paneudutaan tarkemmin luvussa kolme. Lasten osallisuus on tarkkaan huomioitu myös lainsäädännössä. Suomen perustuslaissa on säädetty, että lapsilla on yhtäläinen oikeus saada tietoa heitä koskevista asioista sekä sanoa oma mielipiteensä (Suomen perustuslaki 1999, 6§). Lisäksi Lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artikla nostaa lasten osallisuuden tärkeäksi lasten oikeudeksi (Unicef 2009). Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan on myös kirjattu, että kasvattajien tulee luoda päiväkodissa sellainen ilmapiiri, jossa lapset voivat kokea yhteenkuuluvaisuutta ja osallisuutta (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 14).

Opinnäytetyön painopisteiksi valitut draama ja osallisuus sopivat hyvin yhteen, koska draama on osallisuuden paikka. Vallitsevan yksilökeskeisen elämäntavan

painoksi ihmisten tarvitsee olla yhteydessä toisiinsa. Ihmiset haluavat olla osallisina, kokea yhdessä ja jakaa yhdessä kokemisen merkityksiä. Draamassa tämä on mahdollista. (Ventola & Renlund 2005, 154.) Tutkimuskysymykseksi muotoutui: Miten draamalla voidaan tukea lasten osallisuutta? Vaikka toiminnallisessa opinnäytetyössä ei tarvitse esitellä tutkimuskysymyksiä eikä tutkimusongelmaa, opinnäytetyölle on laadittu tekijöitä helpottava kysymyksen asettelu (Vilka & Airaksinen 2003, 30).

Muutamien vaihtoehtojen joukosta valikoitui toteutettavalle draamatyöskentelylle teemaksi kiusaaminen. Teema liittyy varhaiskasvatussuunnitelman eettiseen orientaatioon (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 26).

Kiusaaminen on toistuvaa, tietoisesti yhtä tai useampaa kohtaan kohdistuvaa kielteistä käytöstä, mikä sulkee heidät ryhmästä. Aikuisten asenteet vaikuttavat paljolti lapsiin. Se, mitä aikuiset sanovat, on lapsista merkityksellistä, koska he ottavat näistä vaikutteita. (Höistad 2003, 79,33.) Kiusaamisen juuret ulottuvat päiväkotiin, joten kiusaamisen ehkäiseminen pitäisi aloittaa jo tuolloin (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 44). Parhain tapa estää kiusaamisen yleistymistä on siis ennaltaehkäisy. Lasten asenteisiin tulisi puuttua jo varhain opettamalla heille suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä. Erilaisuuden ymmärtämistä on helppo harjoitella lasten kanssa toiminnallisilla ja elämyksellisillä menetelmillä. (Sinivuori & Sinivuori 2007, 86–87.)

2.2 Yhteistyökumppani

Opinnäytetyön hahmotuttua keväällä 2011 otettiin yhteyttä Taidepäiväkoti Satakieleen, koska opinnäytetyöaiheen ajateltiin sopivan juuri taidepainotteiseen päiväkotiin. Päiväkodinjohtaja Katja Ståhl oli erittäin kiinnostunut opinnäytetyön aiheesta ja ehdotus hyväksyttiin. Taidepainotteisena päiväkotina Satakieli pitää lasten luovuutta tärkeänä arvona. Luovuus on kykyä löytää uusia ja odottamattomia yhteyksiä asioiden välille ja kykyä luoda jotakin uutta vanhan matkimisen sijaan (Solatie 2009, 19–21). Draamakasvatusta on kehitetty ja työstetty osana päiväkodin toimintaa vasta vuoden 2011 puolella. Toinen opinnäytetyön tekijöistä sai syksyksi 2011 Satakielestä harjoittelupaikan, jonka oli

tarkoitus tukea opinnäytetyöprosessin alkua. Täten lapset tulivat tutuiksi toiselle opiskelijalle jo ennen varsinaista opinnäytetyön toiminnan aloittamista.

Tämänkaltainen esiymmärrys ryhmästä ja päiväkodin tavasta toimia koettiin hyvin tärkeäksi opinnäytetyön suunnittelun kannalta. Syksyllä 2011 Satakielessä oli aloitettu draamatunnit, joilla lapset saivat tutustua hiljalleen draamaan ja draamatyöskentelyn menetelmiin. Lasten kanssa ilmaisun ja teatterin maailmaan tutustuminen pitää aloittaa pienin askelin (Airaksinen & Okkonen 2006, 12).

Taidepäiväkoti Satakielessä oli tehty vuonna 2010 Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opinnäytetyö ”Draamatoiminnan kehittäminen Taidepäiväkoti Satakieleen”, jossa nykyinen Sosionomi Minna Huhtaranta-Lehtinen tutki draamatoiminnan kehittämistä Satakielen päiväkodissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella viikkotoiminta siten, että draamatoiminta olisi osa päiväkodin taidekasvatusta. Opinnäytetyössä hyödynnettiin Satakielen henkilökunnan ajatuksia, kokemuksia ja ehdotuksia. Nykyään Satakielessä työskentelevä Huhtaranta-Lehtinen ohjaa lapsille draamatoimintaa. Tämä opinnäytetyö oli hyvä jatkumo Huhtaranta-Lehtisen opinnäytetyölle.

Tässä opinnäytetyössä oli tarkoituksena kokeilla Satakielessä ensimmäistä kertaa draamaprosessia, vaikka draamaopetusta siellä oli ollutkin. Satakielessä ei ollut käytetty draamaa aikaisemmin lapsilähtöisesti, vain satunnaisia teatteriesityksiä oli valmisteltu aikuisten tekemänä, aikuislähtöisesti. Opinnäytetyön toteutuksessa päätettiin huomioida tämä päiväkodeissa tärkeäksi nostettu lapsilähtöisyys.

Lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että jokaisen lapsen yksilöllisyyttä kunnioitetaan ja hänen tarpeensa tunnustetaan. Toiminta päiväkodissa tulisi suunnitella siten, että jokainen lapsi huomioidaan yksilönä, ei vain osana ryhmää. Ohjaaja luo puitteet toiminnalle, jonka sisällä lapsi voi toteuttaa itseään. (Kalliala 2008, 22.)

Opinnäytetyössä painopiste muodostui lasten osallistamiseen ja tätä tarkasteltiin lapsiryhmästä käsin. Yksilöllistä ja yhteisöllistä näkökulmaa on kuitenkin vaikea erottaa, sillä yksilö on osa ryhmää. Vaikka lapsesta puhutaan välillä yksilönä, lapsia päätettiin tarkastella yhteisöllisestä näkökulmasta prosessin aikana.

2.3 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena. Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto ammattikorkeakoulujen tutkimuksellisille opinnäytetöille.

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on tavoitella käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Tässä opinnäytetyössä oli tarkoitus järjestää toimintaa päiväkotiiin. Tärkeintä toiminnallisessa opinnäytetyössä on se, että siinä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä hyvä aihe on osoittautunut sellaiseksi, jonka idea nousee jollakin tapaa koulutusohjelman opinnoista, aihe on työelämässä ajankohtainen tai kiinnostava ja sen avulla saa luotua yhteyksiä työelämään ja pitämään suhteita esimerkiksi aiempiin harjoittelupaikkoihin. Lisäksi opinnäytetyön avulla pääsee syventämään tietoja ja taitoja jostakin itseä kiinnostavasta aiheesta. Työelämästä lähtöisin oleva aihe tukee myös ammatillista kasvua. (Vilka & Airaksinen 2003, 16–17.)

Tämä opinnäytetyö ei ole varsinaisesti tutkimus- tai kehittämishanke, mutta siitä voidaan erottaa joitakin piirteitä liittyen kehittämishankkeeseen. Tutkimus- ja kehittämistoiminta tarkoittaa systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tämän tiedon käyttämistä uusien sovellusten löytämiseksi. Tärkein kriteeri on, että tavoitteena on löytää jotain uutta. Tutkimus- ja kehittämistoimintaa ovat perustutkimus, soveltava tutkimus ja kehittämissyö. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 18.) Tässä opinnäytetyössä näkyy kehittämistyön piirteitä. Kehittämistyön tavoitteena on tutkimustulosten avulla luoda uusia ja entistä parempia palveluja, välineitä tai menetelmiä. Kehittämistyöllä tähdätään uusien aineiden, tuotteiden, tuotantoprosessien tai järjestelmien aikaansaamiseen tai jo olemassa olevien parantamiseen. (Heikkilä ym. 2008, 21.) Tässä opinnäytetyössä kehitettiin päiväkodin toimintaa draamatyöskentelyn osalta. Tutkimus- ja kehittämistoiminta voi tapahtua joko pitkäaikaisena osana perustoimintaa tai määriteltynä ajanjaksona, projektina. Projekti eli hanke on etukäteen tarkasti suunniteltu ryhmän työskentelyurakka jonkun sovituksen päämäärän saavuttamiseksi. (Heikkilä

ym. 2008, 25.) Tässä opinnäytetyössä toteutunut draamaprosessi oli projekti, jolla oli tietyt tavoitteet ja päämäärä.

2.4 Aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia

Jo aiemmin mainitun Minna Huhtaranta-Lehtisen (2010) opinnäytetyö ”Draamatoiminnan kehittäminen Taidepäiväkoti Satakieleen” toimii tukena tälle opinnäytetyölle. Opinnäytetyötä tehdessä on hyödynnetty tietoa siitä, miten Satakielen henkilökunta kokee draamakasvatuksen ja miten se on sovitettu yhteen päiväkodin muun toiminnan kanssa.

Draamatoiminnan tärkeys varhaiskasvatuksessa on huomattu kansainvälisesti. Sue-Jeong Wee (2011) on tehnyt gradu-tasoisin työn Illinoisin Yliopistosta ”Drama education Curriculum by drama specialist in Early Childhood Education”. Tutkimuksen kohteena oli draamakasvatuksen ammattilaisen ohjaama draamatyöskentely ja sen havainnointi. Wee tarkkaili draamakasvatuksen ammattilaisen ja päiväkodin kahden työntekijän yhteistyötä draamatyöskentelyn aikana, jossa korostui draamakasvatuksen esteettinen näkökulma. Wee kertoo työssään, että draamatyöskentely tarjosi lapsille mahdollisuuksia kehittää monia erilaisia taitoja, vaikka pääpaino oli puhetaidon ja muistiin painamisen opettelussa. Tutkimuksessa oli huomioitu se, että kaikki lapset eivät halunneet olla näyttelijöitä, joten he toimivat muissa tehtävissä, kuten musisoijina. Näin jokainen tunsi olevansa osa ryhmää ja tunteaan itsensä tärkeäksi. Lasten osallisuus näkyi tässäkin tutkimuksessa.

Molla Walamies (2007) on väitöskirjassaan ”Eettinen kasvu ja dialogisuus draaman näyttämöllä – valokiilassa päiväkodin draamaprosessi” käsitellyt draaman dialogisuutta ja draaman mahdollisuuksia lapsen eettisen kasvun tukemiseksi varhaiskasvatusympäristössä. Walamies tutkii päiväkodin draamaprosessia ja kuinka draamaa voidaan käyttää eettisten kysymysten tarkasteluun. Hän tuli tutkimuksessaan sellaisiin tuloksiin, että draamaprosessin onnistuessa lapset olivat loppua kohden sitoutuneempia, aktiivisempia ja yhteistyö muiden kanssa onnistui paremmin. Walamies oivalsi myös, miten tärkeä merkitys

aikuisen intensiivisellä ja aidolla läsnäololla oli lasten draamatyöskentelyn ohjaamisessa. Tutkimuksessa vahvistuu draamakasvatuksen merkitys osana varhaiskasvatusta ja tässä opinnäytetyössä käytettiin väitöskirjaa yhtenä toiminnan apuvälineenä.

Hannu Heikkinen (2002) on väitöskirjassaan ”Draaman maailmat oppimisalueina: Draamakasvatuksen vakava leikillisuus” tutkinut draamakasvatuksen oppiaineen ja tieteenalan identiteettiä. Heikkinen tarkastelee tutkimuksessaan draamaa kasvatuksen ja oppimisen näkökulmista. Hän pyrki tutkimuksessaan hahmottamaan draamakasvatuksen olemusta vakavan leikillisyyden tiedostamisen kautta. Opinnäytetyön kannalta väitöskirja auttoi hahmottamaan draamakasvatuksen käsitettä.

Hanne Toivonen (2008) on tehnyt Oulun Yliopistosta pro gradu – tutkielman aiheesta ”Lasten aloitteisiin reagoiminen draamatuokion aikana”. Tutkimuksessa selvitettiin draamatuokioon osallistuvien lasten aloitteita sekä pohdittiin työntekijöiden toimintaa draamatuokion aikana. Tutkimusaineistona toimi videoitu draamatuokio, jonka pohjalta käytiin työntekijöiden kanssa läpi pohdintoja heidän omasta sekä lasten toiminnasta. Tarkoituksena tutkimuksessa oli pohtia syitä lasten aktiiviseen osallistumiseen tai syrjään vetäytymiseen sekä vertailla lasten aloitteita toiminnan suuntaamiseksi lasten ajatusten mukaan. Toivosen tutkimus on tutkinut hyvin pitkälti sitä asiaa, mitä tässä opinnäytetyössä todennettiin. Tutkimuksessa selvisi, että lapset tekevät runsaasti aloitteita draamatuokion aikana. Tutkimus on kuitenkin ainutlaatuinen, joten se ei ole yleistettävissä. Tutkimus antaa silti ideoita lasten aloitteiden huomioimiseen draamatyöskentelyssä.

Lasse Litmanen (2008) on tutkinut lasten sitoutuneisuutta draamatyöskentelyssä Helsingin yliopiston pro gradussaan ”Jättiläisiä päiväkodissa ja koulussa – Esi- ja alkuopetusikäisten lasten sitoutuneisuus draamatyöskentelyssä”. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena oli tutkia ja vertailla kahdessa eri lapsiryhmässä lasten sitoutuneisuutta draamatyöskentelyssä videotallenteen avulla. Pro gradun tarkoituksena on auttaa draamaohjaajia prosessidraaman suunnittelussa ja työtapojen valinnassa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kiinnostuksen kohteena

olevat tekijät vaikuttaisivat sitoutuneisuuteen. Lasten sitoutuneisuus oli myös parempaa toiminnallisissa työtavoissa kuin verbaalisissa. Lasten oli vaikeampaa keskittyä työtapoihin, joissa toimittiin kielellisesti. Kun he pääsivät liikkeelle käyttämään omaa kehoaan ja toimimaan rooleissa, keskittyminen oli parempaa. Lasten sitoutuminen toimintaan on tämän opinnäytetyön kannalta oleellista ja osallisuus on tunnusomaista sitoutuneisuudelle.

”Löytöretkellä osallisuuteen - Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa 2” (Mäkitalo, Nevanen, Ojala, Tast, Venninen & Vilpas 2011) on teos kehittämishankkeesta, joka tutki osallisuuden kulttuuria sekä lasten ja vanhempien osallisuutta päiväkodeissa. Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VKK-Metro toimi osana Tukevasti alkuun -hanketta, jonka tarkoituksena oli kehittää tutkimuspäiväkotien toimintaa vahvistaen lapsien ja heidän vanhempiensa osallisuutta. Osallisuus-teema laittoi päiväkotien henkilökunnan miettimään heidän omaa toimintaansa varhaiskasvatuksessa. Lasten osallisuutta päiväkodissa havainnoitiin ja tarkasteltiin monista näkökulmista ja tutkimuspäiväkodit etsivät uusia osallisuutta vahvistavia työtapoja. Osallisuuteen pyrittiin erilaisilla toiminnallisilla menetelmillä, kuten taidepajoilla, lasten ääntä kuulemalla sekä lapsia osallistamalla päiväkodin arjessa muun muassa ruokailu- ja pukemistilanteissa. Löytöretkellä osallisuuteen -teoksen pääsanoma lapsen osallisuuden vahvistamisesta on ollut tukena tässä opinnäytetyössä. Pääasiana on, että lapsille tarjotaan mahdollisuus osallisuuden kokemiseen. Tärkeää on myös, että lapsi saa itse olla osallisena niissä toiminnoissa, joissa haluaa ja sitä kautta saa motivaation tekemiseen ja oppimiseen. ”*Kun lapsille antaa aikaa oivaltaa itse asioita, he saavat siitä enemmän kuin jos aikuinen sanoo miten tehdään.*”

3 PÄIVÄKOTI TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Opinnäytetyö toteutettiin päiväkotiympäristössä. Tässä luvussa on nostettu esiin päiväkodissa huomioitavia asioita, joista ensimmäisenä sosiaalipedagoginen viitekehys ja sieltä noussut osallisuus. Sosiaalipedagogiikan osa-alueita yhteisöllisyyttä, yhteistoiminnallisuutta sekä elämyksellisyyttä on myös pohdittu päiväkotiryhmän näkökulmasta. Opinnäytetyössä on huomioitu myös lasten kehitystaso sekä lapsille ominainen tapa toimia.

3.1 Sosiaalipedagoginen viitekehys

Opinnäytetyön toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa heijastuvat sosiaalipedagogiikan eri alueet. Sosiaalipedagogiikka koostuu teoriasta ja käytännöstä. Siinä korostuvat ajattelun ja tekemisen sekä teorian ja käytännön yhteenkuuluvuus ja vuorovaikutus. Sosiaalipedagoginen toiminta ja käytäntö syntyvät siitä, että toimijat ajattelevat sosiaalipedagogisesti. (Hämäläinen 2001, 17.) Keskeisimmiksi pääviitekehyksiksi sosiaalipedagogiikasta nähtiin tässä opinnäytetyössä osallisuus, yhteisöllisyys, yhteistoiminnallisuus ja elämyksellisyys.

3.2 Lasten osallisuus päiväkodissa – osallisuuden määrittelyä

Opinnäytetyössä tarkastelun kohteena oli lasten osallisuuden tukeminen päiväkodissa draaman keinoin. Lasten osallisuuden tukeminen on osa sosiaalipedagogista ajattelua ja toimintaa. Osallisuudella tarkoitetaan tässä sitä, että lapset sitoutuvat toimintaan ryhmässä ja haluavat vaikuttaa asioihin ja ottaa vastuuta. Pyrkimyksenä on saada osallistettua lapsia mahdollisimman paljon yhteiseen toimintaan. Osallisuus voidaan määritellä yksilön omana sekä kokemuksen myötä syntyvänä sitoutumisena. Osallisuus tarkoittaa syvälle käyvää prosessia, jossa yksilö osallistuu aktiivisesti sosiaalisen yhteisönsä käytänteisiin ja rakentaa identiteettiään suhteessa näihin yhteisöihin. (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rasku-Puutonen 2006, 13.) Sosiokulttuurisen teorian mukaan oppimisen ytimessä on osallistuminen yhteisöjen toimintaan.

Oppiminen on tulemista osalliseksi yhteisön sosiaalisesti jäsentyneistä toiminnoista ja käytännöistä. Sosiaalipedagogisen työn perusajatuksena on tarjota vaikeuksissa oleville ihmisille mahdollisuus osallistua, kohdata toisia ihmisiä, toteuttaa ja kehittää itseään, tehdä mielekkäitä asioita ja kokea itsensä tarpeelliseksi. (Hämäläinen 2001, 72.) Lasten osallisuutta voidaan tukea ja vahvistaa monin eri keinoin. Tässä opinnäytetyössä keskityttiin osallisuuden tukemiseen draaman avulla.

Lasten osallistaminen päiväkodin toiminnassa kehittää lasten ymmärrystä, ohjaa heitä ihmisenä kasvamisessa ja antaa lapsille kokemuksen tulla kuulluiksi ja ymmärretyiksi. Osallisuus on tärkeää lapsen oppimisessa, sillä lapsille ominaista on kokeilemisen ja kokemuksen kautta oppiminen. Leikkiminen, liikkuminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen ovat lapsille ominaisia tapoja toimia ja ajatella. Tällainen luonteva tapa toimia ja ajatella vahvistaa lapsen käsitystä itsestään ja lisää hänen osallistumismahdollisuuksiaan. Lapset nauttivat taiteesta, taidoista ja ilmaisusta sekä toimiessaan yksin että osallistuessaan eri tuotoksiin ryhmässä. Taiteellisen kokemuksen ja tekemisen kautta lapsi kehittyy yksilönä ja ryhmän jäsenenä. (Stakes 2005, 20–25.)

Mikko Oranen (2012) on kuvannut osallisuuden asteet. Näitä tarkastelemalla voi hahmottaa erilaisia tapoja lasten osallisuuden tukemiseen. Yhdessä asteessa lapset toimivat aloitteentekijöinä ja aikuiset konsultteina. Yhdessä taas aikuiset toimivat aloitteentekijöinä ja toimijoina, jolloin lapset ovat konsultteja. Yksi aste määrittelee aikuiset aloitteentekijöiksi ja lapset toimijoiksi. Myös toinen aste kuvaa aikuiset aloitteentekijöiksi, mutta suunnittelu ja toteutus tehdään yhdessä lasten kanssa. Viimeinen aste kuvaa lapset aloitteentekijöiksi, suunnittelijoiksi sekä toimijoiksi, jolloin aikuiset ovat käytettävissä tarvittaessa. Kaikki nämä toteuttavat lasten osallisuutta, mutta eri tavoin. Osallisuuden asteissa ei ole tarkoitus pyrkiä tiettyyn asteeseen, vaan osallisuuden aste valikoituu toiminnan mukaan. Tässä opinnäytetyössä lasten osallisuus toteutui siten, että opinnäytetyön tekijät toimivat aloitteentekijöinä, mutta suunnittelu ja toteutus tehtiin yhdessä lasten kanssa palautteenannon avulla.

3.3 Yhteisöllisyys, yhteistoiminnallisuus ja elämyksellisyys päiväkotiryhmässä

Kokemus yhteisöllisyyden mahdollisuudesta sisältyy keskeisesti sosiaalipedagogiikkaan (Ranne & Rouhiainen-Valo 2005, 29). Yhteisöllisyys ymmärretään yleensä ilmauksena yhteisön jäsenten yhteenkuuluvuudesta ja yhdessäolosta. Yhteisöllisyys ja ryhmässä toimiminen yhteisönä ovat osa sosiaalipedagogisen työn päämääriä. Se edellyttää yhdessä tekemistä, yhteisiä tavoitteita sekä sitoutumista yhteiseen toimintaan. (Karila ym. 2006, 34–36.) Yhteisöllisyyttä ja yhteisvastuuta korostetaan kasvatuksen tärkeinä arvolähtökohtina (Mönkkönen, Nurro & Väisänen 1999, 18–19). Yhteisön merkitystä lapsen oppimiselle, kehitykselle ja hyvinvoinnille pidetään tärkeänä kasvatuskäytännöissä. Yhteisöllisyyden edistämistä pidetään tärkeänä, koska sen odotetaan lisäävän erilaisuuden arvostamista, toisten kunnioittamista ja kykyä toimia joustavasti uusissa ja erilaisissa tehtävissä. (Karila ym. 2006, 13.)

Yhteistoiminnallisuus merkitsee yhteisöllistä oppimista, sosiaalista kanssakäymistä sekä vuorovaikutustaitoja. Yhteistoiminnallinen oppiminen on käytännössä yhdessä oppimista pienissä ryhmissä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Ohjaajan tavoitteena on ohjata ryhmää niin, että yhteistoiminnallinen oppiminen onnistuu. Lapset tarvitsevat selkeät säännöt, toimintatavat, aikataulun ja paljon tukea itsenäiseen työskentelyyn. Yhdessä oppimisen perusta on toisten huomioiminen ja jokaisen aktiivinen osallistuminen yhteiseen toimintaan. Sosiaalisen vuorovaikutuksen avulla pyritään vahvistamaan jokaisen lapsen oppimista. Yhteistoiminnallisuutta tukevat pienryhmät ja toiminnat ovat tuttuja käytäntöjä myös päiväkodeissa. (Koppinen & Pollari 1993, 88–89.) Opinnäytetyön draamaprosessissa korostettiin yhdessä oppimista ja yhdessä tekemistä. Tämä koettiin yhdeksi tärkeimmistä tavoista vahvistaa lapsen oppimisprosessia.

Elämyspedagogisessa toiminnassa korostetaan sekä henkilökohtaista kasvuprosessia että oppimista ja kasvamista ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Elämyksellinen oppiminen perustuu kollektiiviseen löytämiseen, keksimiseen ja luovaan prosessiin. Toimintaa jäsentää keskeisesti kolme sanaa, jotka ovat pää, sydän ja käsi. Tämä tarkoittaa sitä, että luodaan

piteet sellaiselle toiminnalle, jossa ihmiset joutuvat käyttämään kognitiivisia taitojaan, päätään ja heidän itsetietoisuutensa lisääntyy. Sydän edustaa affektiivista puolta toiminnasta eli tunnetta, kokemusta ja arvoa. Elämyksellinen toiminta tukee lasten oppimista. (Mönkkönen ym. 1999, 43–44.) Opinnäytetyön draamaprosessi kokonaisuutena antoi lapsiryhmälle kokemuksen elämyksellisyydestä.

3.4 Lasten kehitystason huomiointi – oppimista leikin kautta

Opinnäytetyön kohteeksi valikoituivat 4–5-vuotiaat lapset. Tämän ikäiset lapset oppivat käyttämään mielikuvitustaan luovemmin kuin nuoremmat. He huomaavat, että erilaisia esineitä voi käyttää eri tarkoituksiin, kuten kepit voivat toimia vaikka ruokailuvälineinä. Lapset jäljittelevät leikeissään arkisen elämän tilanteita, kuten ruokailua ja nukkumista. He nauttivat kuvittelu- ja roolileikeistä, koska pääsevät kokeilemaan, miltä tuntuu olla toisen roolissa. Tässä kuvitteluleikin jäsenytyneessä vaiheessa lapset osaavat jo suunnitella leikin etukäteen ja leikkiä sen suunnitelmiansa mukaan. Leikeissään lapset rakentavat mielikuvia, jotka auttavat käsittelemään ajattelua ja tunteita. Kohderyhmän ikäiset lapset alkavat kaivata myös entistä enemmän kavereita leikkeihinsä. (Toivanen 2010, 26.) Leikkiin käytetty aika pitenee myös. Roolileikeissä lapset harjoittelevat tärkeitä yhteistoiminta- ja vuorovaikutustaitoja, joista on hyötyä myöhemmin koulutyöskentelyssä. Roolileikeissä lapset pääsevät keksimään uusia luovia aiheita, sekä neuvottelemaan ja sopimaan asioita toisten lasten kanssa. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2007, 61.) Leikki on lapsille hyvä ja kestävä tapa oppia asioita (Airaksinen & Okkonen 2006, 8). Kohderyhmä on iältään hyvä draamatoiminnan toteuttamiseen, sillä juuri 4–5-vuotiaana lapset innostuvat roolileikeistä ja pystyvät leikkimään ikäistensä kanssa yhdessä.

4 DRAAMA TYÖVÄLINEENÄ OSALLISUUDEN TUKEMISESSÄ

Opinnäytetyössä käytettiin työvälineenä draamaa eli draamakasvatusta. Draaman käsitteenmäärittely on kansainvälisestikin tarkastelun kohteena, koska draamakasvatus on oppiaineena kovin nuori (Heikkinen 2002, 14–15). Opinnäytetyössä pyritään käyttämään termiä draamakasvatus, mutta joskus myös termiä draama. Nämä voidaan asettaa synonyymeiksi tässä opinnäytetyössä. Draamakasvatuksen työtapoja hyödynnettiin lasten osallisuuden kokemuksen mahdollistamiseksi. Ensimmäisenä on tarkasteltu sosionomia ohjaajana ja ohjaamassa draamaprosessia.

4.1 Sosionomin ohjaustaidot

Ohjaus määritellään tilanteeksi, jossa ohjaustyötä tekevä tarjoaa ohjattavalle aikaa, huomioita ja kunnioitusta. Ohjaustilanteesta tulisi luoda kiireetön tapahtuma, jossa ohjattava tuntee tulleen kuulluksi. Ohjattavan kuunteleminen vaatii aitoa läsnäoloa ohjaajalta. Kunnioittava ilmapiiri voimaannuttaa ohjattavaa ja kunnioitus nähdäänkin koko ohjaustilanteen lähtökohtana. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 124.)

Ohjaajan osaamista voidaan kuvata mallilla, joka koostuu kahdeksasta osa-alueesta. Nämä ovat määrätietoisuus, ongelmanratkaisu, viestintätaidot, teoreettinen tieto, sovellettu tieto, kyky toimia organisaatiossa, ihmissuhteet sekä itseluottamus. Määrätietoisuudessa on kyse siitä, että ohjaaja on selkeyttänyt itselleen työnsä tarkoituksen. Ongelmanratkaisu on kykyä löytää olennainen tieto monesta eri lähteestä ja kykyä tarkastella ongelmaa eri näkökulmista. Ohjaajan keskeinen perustaito on myös viestiä onnistuneesti esimerkiksi asiakkaiden kanssa. Teoreettisen tiedon hankkiminen ja sen soveltaminen käytäntöön ovat tärkeitä ohjaustyössä. Kyky toimia organisaatiossa on sitä, että ohjaaja tuntee organisaation toimintatavat ja käyttää niitä tavoitteisiin pääsissä. Ohjaajalle on välttämätöntä osata muodostaa ihmissuhteita ja ylläpitää niitä. Viimeisin osa-alue on itseluottamus, joka koostuu kokemuksesta, tuesta, rakentavasta palautteesta, onnistumisista ja halukkuudesta kehittyä. Osa-alueet ovat vaativia, eikä näitä

kaikkia voi saavuttaa helposti. Niihin kannattaa kuitenkin pyrkiä osana asiantuntijaksi kehittymistä ja täydentää osa-alueita työuran ajan. (Amundson 2005, Mäkisen ym. 2009, 128–129 mukaan.)

Ohjaajana kehittyminen alkaa opintojen alussa ja jatkuu vielä työelämässä koko uran ajan, koska sosiaalialalla tapahtuu muutoksia jatkuvasti (Mäkinen ym. 2009, 128). Lahden ammattikorkeakoulussa sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön koulutusohjelmaan kuuluu useita opintokokonaisuuksia, joihin sisältyy erilaista ohjaustyötä. Sosionomit saavat siis koulutuksen myötä paljon kokemusta eri-ikäisten lasten ja nuorten ohjaamisesta. Sosiaalipedagoginen ammattihenkilö työskentelee lähellä ihmisten arkea. Häneltä edellytetään ammatillista sitoutuneisuutta, sekä omien persoonallisten ominaisuuksien ja taitojen tarkoituksenmukaista käyttöä. Koulutus kehittää näkemystä ilmaisutaitojen monitahoisesta merkityksestä sosiaalipedagogisessa työssä. Kun opiskelija opiskeluaikanaan tutustuu erilaisiin ilmaisullisiin menetelmiin, hän voi löytää niistä itselleen sopivia välineitä ammattitaitonsa vahvistukseksi. Näillä välineillä voidaan esimerkiksi auttaa lasta ilmaisemaan itseään hänelle turvallisen oloisella tavalla, joten on hyvä, että työntekijä on itse saanut kokea menetelmien tehoa. (Ruusunen 2005, 59–60.)

Tässä opinnäytetyössä sosionomiopiskelijat ohjasivat draamaprosessia lapsiryhmälle. Draaman ohjauksessa tärkeää on innostuneisuus, joka näkyy ohjaajan asenteessa ja toiminnassa. Ohjaaja välittää ryhmäläisille uskallusta ja myönteistä asennetta työskentelyä kohtaan omalla heittäytymisellä toimintaan. Draaman ja teatteri-ilmaisun opettaminen on haastavaa, mutta juuri siksi antoisaa. (Toivanen 2007, 25.) Draamakasvatuksen elementit työmenetelmänä vaativat ohjaajalta draaman tuntemusta ja koulutusta sen käytöstä. Sosionomiopiskelijat saavatkin koulutuksensa aikana tuntumaa erilaisiin ilmaisukeinoihin ja rohkeutta niiden käyttöön. (Ruusunen 2005, 60.)

4.2 Leikkiä, opetusta ja kasvatusta - draamakasvatuksen määrittelyä

Teatteri voidaan jakaa osallistavaan ja esittävään osa-alueeseen. Draamakasvatus kuuluu osallistavan teatterin lajiksi. (Toivanen 2010, 8.) Draamakasvatus on toimintaa, joka kattaa kaikki varhaiskasvatuskäisten draaman ja teatterin toimintamuodot. Draamakasvatus ja teatteri eroavat toisistaan siten, että teatterissa tähdätään esitykseen eli produktioon, kun taas draamakasvatuksessa keskeistä on prosessi. Draamatyöskentelyssä leikki ja kasvatus yhdistyvät teatterin keinoihin. (Toivanen 2009, 30.) Lapsille teatterin tekeminen on leikkiä, mutta ohjaajalle se on teatterikasvatusta (Airaksinen & Okkonen 2006, 8). Esittävän teatterin keskiössä on esityksen valmistaminen ja opetuksessa painottuu vahvasti oppimisen taiteellinen puoli. Opetuksen tavoite on perehdyttää osallistujat teatterin osa-alueisiin, joista keskeisin on näyttelijäntyö. Näyttelemine edellyttää lapsilta harjoiteltuja taitoja, joiden avulla pyritään saavuttamaan esityksen taiteellinen taso ja saamaan yleisö uskomaan näyttämön kuviteltuun maailmaan. Draamakasvatus pyrkii rakentamaan taiteellisia oppimis- ja ryhmäprosesseja. (Toivanen 2010, 9–10.) Tässä opinnäytetyössä näkyi sekä draamakasvatus että teatteri, sillä draamaprosessista syntyi lasten toiveesta teatteriesitys.

Draamakasvatuksessa todellinen tila muuttuu ohjaajan ja lasten yhteisestä sopimuksesta kuvitteelliseksi tilaksi ja ajaksi, jossa aikuisen johdolla toimitaan erilaisissa rooleissa. Draamakasvatus antaa mahdollisuuden käsitellä myös sellaisia asioita, joita muuten olisi esimerkiksi keskustelemalla vaikea lasten kanssa käsitellä. (Toivanen 2010, 8.) Draamakasvatus kehittää lasten kokonaisilmainsuullisia ja kielellisiä valmiuksia. Lapsilla on tarve oppia ja omaksua asioita mielikuvituksen ja leikin kautta, minkä draamakasvatus ottaa huomioon toiminnassa. Lisäksi rooleissa toimiminen antaa lapsille mahdollisuuden tarkastella asioita uusista näkökulmista ja löytämään uusia mahdollisuuksia. Lapset tarkastelevat suhdettaan toisiin lapsiin sekä ympäröivään maailmaan. Draamakasvatuksen työtavoilla toimiminen edellyttää toisten huomioonottamista, joten se kehittää myös lasten sosiaalisia taitoja. (Toivanen 2010, 11–12.)

Draamakasvatuksen peruselementtejä ovat tekeminen, esittäminen ja vastaanottaminen, joita tarvitaan merkityksen syntymiseksi. Draamakasvatuksessa

pyritään luomaan uusia oppimismahdollisuuksia kokemuksen kautta. Näitä uusia oppimiskokemuksia on analysoitava, jotta ne avautuisivat ja oppiminen tapahtuisi. Uudet asiat opitaan parhaiten itse osallistumalla ja tekemällä. Roolien kautta koetaan tunnetiloja ja ymmärretään roolihahmon asenteita, tunteita ja motiiveja. (Heikkinen 2005, 32–38.) Draamakasvatukseen kuuluvat niin teatterin opiskelu kuin erilaisten teemojen ja arvojen opiskelu draaman ja improvisaation avulla. Draamallisessa työtavassa yhdistyvät eri taideaineet, lasten kokemukset, ja tietoaaines, joita työstetään yhdessä ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 31.) Draamakasvatus antaa mahdollisuuden tutustua elämyksellisesti itseensä ja toisiin, oppia uutta itsestä ja toisista sekä kehittää käsityksiä omasta ajattelustaan. Draamakasvatuksessa yhdistyvät leikillisuus, opetus ja kasvatus. (Toivanen 2010, 8–9.)

Draamakasvatuksen toteuttaminen on helppoa, koska se ei vaadi mitään erityisiä välineitä tai tiloja. Kuvitteelliset paikat syntyvät luokkahuoneeseen joko sellaisenaan tai ottamalla roolimerkit käyttöön. Roolimerkit tarkoittavat esimerkiksi huivia tai hattua, joka merkitsee jotakin roolia kuvitteellisessa paikassa. Toivanen (2010,8) onkin osuvasti kirjassaan sanonut, että draama syntyy osallistujista, ei niinkään rekvisiitasta. Draamakasvatuksesta voidaan erottaa erilaisia draamatyötapoja, joita ovat esimerkiksi draamaleikki ja draamaprosessi (Toivanen 2009, 28).

4.2.1 Draamaprosessi

Draamaprosessista draamakasvatuksessa on alettu puhua vasta 1990-luvulla, vaikka samantapaista työskentelyä on ollut aikaisemminkin (Korhonen & Østern 2001, 114). Draamatyöskentelyn työkaluja ovat draamatyötavat. Kun ohjaaja ottaa käyttöönsä useamman draamatyötavan ja luo niistä monimuotoisen tarinallisen kokonaisuuden, voidaan sitä kutsua draamaprosessiksi. (Toivanen 2010, 56.) Draamaprosessille on ominaista, että osallistujat tulevat käsitelleeksi valittua aihetta elämyksellisesti ja toiminnallisesti roolin, tilanteen tai tarinan kautta (Ventola & Renlund 2005, 8). Draamaprosessi voi olla joko avoin tai suljettu. Suljettu draamaprosessi etenee vaihe vaiheelta ohjaajan ennalta suunniteltujen

työtapojen avulla. Avoin draamaprosessi etenee enemmän ryhmän toiminnan ja ratkaisujen mukaan. (Toivanen 2010, 97.) Draamaprosessi on opetusmenetelmä, joka on lähtöisin teatteritaiteesta ja keskeistä siinä on osallistuminen. Ohjaaja luo kehykset, jossa yhdessä ryhmän kanssa toimitaan ja luodaan draaman maailmoja. Työskentelytapaa voidaan käyttää silloin, kun halutaan etsiä ratkaisuja ja vaihtoehtoja tiettyihin ongelmiin. Ennen draamaprosessin aloitusta on sovittava yhteisistä säännöistä. (Sinivuori & Sinivuori 2007, 21.)

4.2.2 Draamaleikki

Draamaleikissä lapset leikkivät jotakin tuttua tai keksittyä satua, tarinaa tai tilannetta. Draamaleikin voi aloittaa rakentamalla lasten kanssa sadun fyysisen ympäristön. Sen ei tarvitse olla ihmeellinen, vaan riittää, että yhdessä sovitaan esimerkiksi tyynykasan olevan peikon pesä. (Toivanen 2010, 28.) Draamaleikissä yhdistyvät kasvatus ja roolileikki. Ohjaajan tarkoituksena on antaa toiminnalle lähtösäys ja yleensä ohjaaja ottaa myös itse roolin leikissä. Draamaleikin taustalla on ohjaajan pedagoginen toiminta, jossa roolileikkiin yhdistetään opetukselliset tai kasvatukselliset tavoitteet. Draamaleikit kehittävät lasten pitkäjänteisyyttä, keskittymiskykyä, yhteistyökykyisyyttä sekä kykyä noudattaa yhteisiä sääntöjä, mutta myös lasten ja aikuisten keskinäistä suhdetta. Draamaleikissä ohjaajista tulee leikkiviä ihmisiä. Opettajan ohjaus ja toiset leikkijät luovat lapsille myös lähikehityksen vyöhykkeen. Draamaleikissä on tärkeää, että tarinassa on roolihahmoja, joihin lasten on helppo samastua. Samastuminen tarkoittaa tunteen tasolla tapahtuvaa myötäelämistä ja kykyä verrata. (Toivanen 2010, 94–95.)

4.3 Käytetyt draaman työmenetelmät

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli havainnoida, miten draamalla voi tukea lasten osallisuutta päiväkodissa. Työmenetelminä käytettiin erilaisia draamallisia harjoituksia, joilla pyrittiin tukemaan jokaisen lapsen osallisuutta ryhmässä. Tärkeimpinä draamakasvatuksen menetelminä olivat draamaprosessi,

joka kattoi kokonaisuudessaan draamatyöskentelyn, sekä draamaleikki, joka toimi alkusysäyksenä toiminnalle.

Draamaprosessi koostui yhteensä kahdeksasta toimintakerrasta. Tarkoituksena oli ohjata lapsille draamatyöskentelyä noin tunnin ajan kaksi kertaa viikossa.

Opinnäytetyön tekijät valmistelivat jokaisen draamatyöskentelykerran yhdessä, mutta draamatuokioilla vain toinen ohjasi kerrallaan. Tällöin toiselle jäi aikaa lasten havainnointiin ja tarkkailuun. Toimintakerroille suunniteltiin raamit, joiden sisällä draamatyöskentely tapahtui. Jokaiselle draamatuokiolle laaditut osatavoitteet arvioitiin heti toiminnan jälkeen. Lasten antama palaute oli tärkeintä ja seuraavien toimintakertojen rakenne suunniteltiin sen mukaisesti.

Sosiaalipedagoginen näkökulma korostui toiminnassa vahvasti.

Dokumentointitapoina käytettiin ohjaajien draamapäiväkirjaa ja valokuvausta.

Toimintakerrat toteutuivat neljän viikon aikana, ajanjaksolla 17.1–14.2.2012.

Käsiteltäväksi teemaksi valikoitunutta kiusaamista käytiin läpi sadun ”Ruma ankanpoikanen” kautta. Työskentelyn alussa tarkoituksena oli draamaleikin avulla innostaa lapset teemasta ja osallistaa lapsia mahdollisimman paljon työskentelyn kulkuun. Draamaprosessiin kuuluvat harjoitteet suunniteltiin mahdollisimman monipuolisiksi. Draamatuokiot sisälsivät erilaisia näyttelijäntyön tekniikkaharjoituksia. Lasten kanssa tehtiin tutustumisharjoituksia ja teatterileikkejä, joihin kuului vahvana osana kannustaminen ja luottaminen.

Lisäksi tuokioilla tehtiin erilaisia aistiharjoituksia, keho- ja liikeharjoituksia sekä hengitys- ja äänenkäyttöharjoituksia. Keskittymisharjoitukset ovat tärkeä osa teatteria, joita käytettiin tuokioilla myös. Hyödynsimme myös jonkun verran improvisaatiota ja tunnetilaharjoituksia. (Sinivuori & Sinivuori 2000, 8–9.)

Tärkeimpänä tekijänä draamaprosessissa nähtiin kannustava ja luottamuksellinen ilmapiiri. Draamaprosessin alkaessa lapsille korostettiin, että draamassa kaikki on oikein. Näin kenenkään ei tarvinnut pelätä tekevänsä jotakin väärin.

Kukin toimintakerta sisälsi samanlaisen rakenteen; tuokio aloitettiin draaman säännöillä ja alkuleikillä, jonka tehtävänä oli orientoida lapset draamatuokioon.

Keskivaiheilla suoritettiin itse toiminta ja lopuksi rentouduttiin loppuleikillä.

Draamatuokio lopetettiin aina yhteiseen loppupiiriin.

5 KOHTI DRAAMAPROSESSIA

Ennen varsinaisen draamaprosessin aloitusta toiminnalle laadittiin tavoitteet, jotka on kuvattu luvussa 5.1. Toteuttavalle draamaprosessille valittiin sopiva kohderyhmä ja opinnäytetyön tekijät suunnittelivat toimintakerrat alustavasti ennen toteutusta. Lisäksi tarvikkeet ja tilat kartoitettiin etukäteen. Opinnäytetyön toteutuksessa oli huomioitu myös eettisyys.

5.1 Tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla, miten draama tukee varhaiskasvatusikäisten lasten osallisuutta päiväkodissa. Lapset ovat erilaisia yksilöitä ja tavoitteena oli rohkaista ja saada lapset osalliseksi yhteiseen toimintaan sekä vahvistaa lasten omien ja muiden ideoiden kunnioittamista sekä yhteistyötaitoja. Lisäksi tarkoituksena oli tutustuttaa lapset teatterin ja draaman maailmaan. Tavoitteena opinnäytetyössä tekijöille itselleen oli saada lisää ohjausvarmuutta ja kokemusta draamaprosessin ohjauksesta.

Opinnäytetyöhön laadittiin toiminnan kannalta yllä mainitut tärkeimmät päätavoitteet. Jokaiselle toimintakerralle suunniteltiin erilliset osatavoitteet, jotka tukivat kyseisen kerran havainnointia ja arviointia. Nämä osatavoitteet on mainittu jokaisen draamatuokion selostuksen yhteydessä luvussa kuusi. Lapsilta kerättiin jokaisen kerran jälkeen palautetta ja saadun palautteen mukaan seuraavien kertojen toimintaa muokattiin tarvittaessa. Näin tavoitteet elivät toiminnan aikana lasten antaman palautteen mukaan. Osatavoitteita tarkasteltiin ja muokattiin lapsiryhmän tarpeiden ja toiveiden mukaan.

Arviointia haluttiin lapsilta, vanhemmilta sekä henkilökunnalta. Lapsilta kysyttiin palautetta keskustelujen sekä erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla. Toiminnan lomassa lapsia havainnoitiin siten, että toinen opinnäytetyön tekijöistä keskittyi vain havainnointiin ja toinen ohjasi toimintaa. Oma oppimista sekä omiin tavoitteisiin pääsemistä seurattiin refleктоimalla ja havainnoimalla omaa toimintaa. Arvioinnin ja havainnoinnin tukena käytettiin draamapäiväkirjaa, johon

kirjoitettiin jokaisen kerran toiminta tavoitteineen sekä havainnoinnit ja tavoitteisiin pääsyn arviointi. Draamapäiväkirjaan kirjoitettiin ylös myös tuntien aikana nousseita omia tuntemuksia ja ajatuksia.

Henkilökunta sai myös tehtävän tarkkailla lapsia toimintakertojen ulkopuolella. Opinnäytetyön kannalta oli kiinnostavaa, siirtyvätkö draamatunneilla käsitellyt asiat lasten leikkeihin ja puhuvatko lapset draamatunneista muulla ajalla.

Henkilökunta havainnoi lapsia parhaansa mukaan työn lomassa ja raportoi opiskelijoille. Palautteenkeruumenetelmäksi valikoitui kyselylomake (liite 1).

Kyselylomake annettiin ryhmän kahdelle ohjaajalle, koska he viettävät eniten aikaa ryhmän lasten kanssa ja pystyvät havainnoimaan heitä parhaiten.

Kyselylomakkeella sai tarvittavat tiedot helposti, koska kovin syvällistä analyysiä ei ollut tarkoitus tehdä. Kyselylomake mahdollisti myös sen, että ohjaajat saivat rauhassa tutustua kysymyksiin ja pohtia yhdessä vastauksia. Lisäksi päiväkodin johtajaa oli tarkoitus haastatella toiminnallisen kokonaisuuden jälkeen.

Haastattelu menetelmänä antaisi mahdollisuuden syvällisempään vuorovaikutukseen ja dialogiseen keskusteluun toteutuneesta toiminnasta.

Myös vanhemmilta pyydettiin arviointia toiminnasta. Vanhempien antama arviointi kohdistui prosessiin eli mitä mieltä vanhemmat olivat siitä, että heidän lapsensa sai olla mukana toteuttamassa osallistavaa draamaprosessia.

Palautemenetelmäksi valittiin toiminnallinen arviointitapa, joka koettiin vanhemmille mielekkääksi ja helpoksi tavaksi antaa palautetta. Vanhemmille valittiin kaksi kysymystä, joihin he vastaisivat asettamalla kiven haluamalleen vastausvaihtoehdolle. Menetelmä avataan selkeämmin arvioinnin yhteydessä luvussa 7.4.3.

5.2 Kohderyhmän valinta

Taidepäiväkoti Satakielen 4–5-vuotiaiden ryhmä on jaettu kahteen pienryhmään. Kohderyhmänä opinnäytetyössä oli toinen pienryhmistä, johon kuului seitsemän lasta. Ryhmän valintatilanteessa tarkoituksena ei ollut vertailla ryhmiä keskenään, vaan kohderyhmä valittiin sattumanvaraisesti. Lastentarhanopettaja kertoi

ryhmässä olevan sekä reippaita ja innokkaita että hiljaisia ja ujoja lapsia. Opinnäytetyön kannalta oli hyvä, että lapset olivat erilaisia, koska oli mielenkiintoista havainnoida, miten eri temperamentin omaavat lapset heittäytyivät mukaan osallistavaan draamaprosessiin. Tässä kohtaa tulee huomioida, että nämä lapset ovat tottuneet taideaineisiin, joten kohderyhmänä se oli helppo, mutta toisaalta erittäin sopiva draamaprosessin toteuttamiseen. Jonkun tavallisen päiväkotiryhmän kanssa olisi voinut olla haastavampaa, jos lapset eivät olisi olleet tottuneita draamatyöskentelyyn.

5.3 Toimintakertojen suunnittelu

Draamatuokioiden sisältöjen suunnittelu aloitettiin joulukuussa 2011. Tällöin opinnäytetyön tekijät suunnittelivat aihion (liite 2) toteutukselle. Tämä alustava suunnitelma lähetettiin myös Satakieleen, jotta pienryhmän työntekijät sekä johtaja olisivat perillä prosessin etenemisestä sen alkaessa. Toiminnalle oli hyvä tehdä alustava suunnitelma, jotta toimintakokonaisuuden rakenne saatiin hahmotettua. Siihen jätettiin lasten palautteiden mukainen joustovara. Prosessin tuli edetä mahdollisimman paljon lasten palautteiden mukaan. Tarkoituksena oli antaa mahdollisimman paljon tilaa lapsilta tulleille ideoille, jotka antoivat lopullisen suunnan toiminnalle. Alustava suunnitelma auttoi pitämään prosessin aikataulussa ja oikeilla raiteillaan. Heikkisen (2002, 125) mukaan kaikessa draamassa on läsnä keskeneräisyyden sietäminen: kun osallistujat heittäytyvät draamaan, se vie mukanaan eikä lopputulosta voi etukäteen tietää. Tämä ajatus kuvasi myös tätä opinnäytetyötä.

5.4 Tilojen ja tarvikkeiden kartoitus

Opinnäytetyön tekijät kartoittivat ennen toteutusta välineiden ja materiaalien saatavuutta sekä tilojen käyttöä. Taidepäiväkoti Satakieli muutti vuoden 2011 lopussa uusiin tiloihin naapurirakennukseen. Opinnäytetyön toteutuksen aikana käytössä olivat uudistetut tilat sekä sopivan kokoinen liikuntasali. Toteutuksen aikana opiskelijoilla oli mahdollisuus käyttää päiväkodin tarvikkeita tarvittaessa. Lisäksi opiskelijat olivat varautuneet käyttämään kotoaan löytyviä tarvikkeita

sekä askartelemaan myös itse. Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksesta oli myös mahdollisuus lainata tarvittavia materiaaleja. Toisella opinnäytetyön tekijällä oli myös pääsy erään teatteriyhdistyksen pukuvarastoon, josta tarvittaessa voisi lainata vaatteita sekä rekvisiittaa.

5.5 Eettisyyden huomiointi

Tutkimuslupa (liite 3) pyydettiin taidepäiväkoti Satakielen johtajalta Katja Ståhlilta. Ståhl antoi myös luvan mainita päiväkodin nimen opinnäytetyössä. Lisäksi pyysimme lasten vanhemmilta kirjallisen suostumuksen (liite 4) lapsen osallistumiseen opinnäytetyöhön sekä kuvausluvan. Ennen toiminnan alkua opinnäytetyön tekijät kävivät yhdessä vierailulla päiväkotiryhmässä. Tällöin toinenkin tekijöistä sai nähdä lapset sekä tavata päiväkodin henkilökunnan. Toinen opinnäytetyön tekijöistä olikin jo entuudestaan tuttu heille työharjoittelun vuoksi. Lasten omaa näkemystä haluttiin arvostaa, joten lapsilta itseltään kysyttiin halukkuudesta osallistua draamatyöskentelyyn, johon kaikki vastasivat myöntävästi. Lasten nimiä ei mainita opinnäytetyössä, eikä lasten sukupuolta erotella esimerkiksi lasten kommentteissa. Sosiaalialalla eettinen osaaminen perustuu sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden sisäistämiseen sekä niiden mukaan toimimiseen. Sosionomin tulee ottaa työssään huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuus sekä edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta. (Mäkinen ym. 2009, 18.) Opinnäytetyötä tehdessä nämä oli otettu huomioon ja kaikkia lapsia pyrittiin huomioimaan ja kohtelemaan tasavertaisesti toteutuksen aikana.

6 DRAAMATUOKIOIDEN TOTEUTUNUT TOIMINTA

Seuraavaksi on esitelty draamatuokioiden toteutunut toiminta. Otsikot viittaavat sadun kohtausten sisältöön lopullisessa esityksessä. Jokainen tuokio on kerrottu aika tarkasti ja tuokioiden kuvailun jälkeen on opinnäytetyön tekijöiden arviointia kyseisestä toimintakerrasta. Arviointi perustuu opinnäytetyön tekijöiden kirjoittamaan päiväkirjaan, paikan päällä tapahtuneeseen havainnointiin sekä lasten palautteeseen. Leikit ja harjoitukset on koottu yhteen ja selitetty tarkemmin liitteessä (liite 5).

6.1 *Munat kuoriutuvat* - tutustuminen satuun

Ensimmäisellä kerralla paikalla oli viisi lasta. Tavoitteena ensimmäisellä kerralla oli tutustua ryhmään sekä tehdä satu tutuksi kaikille lapsille. Aluksi kokoonnuimme lasten kanssa istumaan viltille ja ohjaajina kerroimme mitä olimme lasten kanssa tulleet tekemään. Kävimme läpi nimikierroksen, jotta kaikki tulisivat tutuiksi toisilleen. Seuraavaksi piti sopia draamatuokioiden säännöt. Lapset ehdottivat hyviä sääntöjä, jotka kirjassimme ylös. Muut säännöt tulivat kokonaan lasten ehdottamina, paitsi viimeisin. Draamatuokioiden säännöiksi tulivat:

- Täytyy olla hiljaa, kun aikuinen puhuu.
- Muut asiat jätetään draamatuokioiden ulkopuolelle.
- Jos ei halua osallistua, voi mennä sivuun.
- Kaikki ovat kavereita, ketään ei nimitellä.
- Draamassa mikään ei ole väärin!

Lupasimme tehdä seuraavalle kerralle säännöistä huoneentaulun, jonka jokainen saisi allekirjoittaa ja näin sitoutua noudattamaan niitä jokaisella kerralla.

Alkuleikkinä leikimme maa-meri-laivan, jonka tavoitteena oli saada ylimääräiset energiat pois. Leikki kehitti myös kuuntelemisen ja keskittymisen taitoa, kun piti ensin kuunnella, mitä sanoimme ja sitten muistaa oikea paikka. Otimme hetken päästä leikkiin mukaan temput. Lasten päästessä huudettuun paikkaan, tuli vielä tehdä temppu annetun ohjeen mukaisesti. Temput olivat lapsille helppoja, kuten esimerkiksi x-hyppy tai kyykyssä käynti.

Vauhdikkaan alkuleikin jälkeen rakensimme lasten kanssa yhdessä jokaiselle oman pesän vilteistä. Jokaisen saatua oman pesän kuntoon ja istuttua alas, aloitimme lukemaan satua Ruma ankanpoikanen. Lapset kuuntelivat tarkasti omasta pesästään satua ja seurasivat satukirjan kuvia. Sadun loputtua osa totesi heti tunteneensa sadun jo ennestään. Juttelimme lasten kanssa siitä, mitä jäi mieleen ja mitä hahmoja tarinasta löytyi. Lapset muistivat muutamia kohtia sadusta, mutta hahmoja vähän paremmin. Tarinan kannalta tärkeimmät hahmot jäivät mieleen, kuten ruma ankanpoikanen, kukko, joutsenet, maanviljelijä ja kissa. Keskustelimme myös siitä, oliko sadussa jotakin ikävää tai iloista. Lapset kertoivat ruman ankanpoikasen jahtaamisesta ja haukkumisesta ikävinä asioina, mutta iloisina asioina kertoivat ruman ankanpoikasen muuttumisen joutseneksi ja ystävien löytämisen.

Tämän jälkeen lauloimme yhdessä laulun ”viisi pientä ankkaa”, joka sopi teemaan. Laulu oli lapsille ennestään myös tuttu, joten laulaminen ja leikkiminen sujuivat ilman sen kummempaa opettelemista. Seuraavaksi oli palautteen aika. Otimme ensimmäiselle kerralle vähän matalamman kynnyksen palautteenannon, koska halusimme, että jokaisen lapsen olisi helppo sanoa jotain. Palautteessa kysyimme vain, mikä oli kivointa tässä tuokiassa. Useat lapsista nostivat kivoimmaksi jutuksi maa-meri-laiiva leikin, mutta osa sanoi sadun olleen myös kiva.

Loppuleikkinä leikimme jännittävän kalastusleikin, joka ei ollut lapsille tuttu. Tavoitteena leikissä oli rauhoittuminen toiminnasta ja keskittyminen. Leikissä lasten tulee olla piirissä ohjaajan ympärillä kädet lattialla, ”kaloina”, edessään. Ohjaaja lausuu seuraavaa runoa: *”Minä kalastan kalan. Otan vaikka valaan. Koko yön olen kalastanut, mutta yhtään kalaa ei ole verkkooni tarttuNUT!”* Viimeisellä tavulla ohjaaja yrittää napata lasten käsistä kiinni ja lapset taas yrittävät vetää kädet pois. Leikimme leikkiä muutaman kerran, mutta ohjaaja ei saanut kertaakaan napattua kaloja. Lupasimme leikkiä sitä vielä jollain toisella kerralla, jos vaikka silloin kala-onni suosisi.

Toimintakerran arviointi: Alussa ehkä hiukan harmittelimme, kun kaikki eivät olleet paikalla, mutta yhteisestä päätöksestä emme antaneet sen haitata. Tosiasia

kuitenkin on, että kaikki eivät voi aina olla paikalla. Pidimme hyvänä asiana, että lapsille ennestään tuttu ohjaaja ei ollut ensimmäisen kerran vastuuhjaaja. Näin teimme selvän rajan uuden jutun aloittamiseen. Olimme tyytyväisiä, kun draaman säännöt tulivat täysin lapsilta viimeistä lukuun ottamatta. Tiesimme, että lapset osaisivat tehdä säännöt, meidän tuli vain kuunnella ja kirjoittaa ne ylös. Kaikki lapset osallistuivat sääntöjen keksimiseen, mikä oli myös hyvä juttu, koska kaikkien lasten osallistuminen on tavoitteenammekin. Tuokiolla käytetyt leikit toimivat ja lapset lähtivät niihin mukaan helposti. Hyvänä asiana koimme sen, että osa leikeistä oli tuttuja ja osa ei. Lapset saivat kerrata vanhaa ja oppia uutta. Sadun lukeminen onnistui, vaikka ajattelimme ensin sen olevan ehkä liian pitkä. Tosin lapsetkin sanoivat sen olleen hiukan pitkä, mutta silti he jaksoivat kuunnella sen alusta loppuun. Pohdimme myös, että ensimmäinen tuokio oli aika pitkälti paikallaan istumista ja suunnittelimme esimerkiksi toiminnallisempia palautteenkeruumenetelmiä seuraaville tuokioille. Kaiken kaikkiaan olimme tyytyväisiä ensimmäiseen kertaan, emmekä olisi mitään toisin tehneet.

6.2 *Ankkaperhe uimassa* - lattiateatteria sadusta

Toisen toimintakerran tavoitteena oli kerrata satu siten, että sadun hahmot jäisivät lasten mieleen ja sadun kulku hahmottuisi lapsille. Toimintakerta ajoittui iltopäivälle, joten olimme varautuneet lasten mahdolliseen levottomuuteen. Paikalla oli kuusi lasta, joista kaksi oli ensimmäistä kertaa mukana. Aluksi keräännymme alkupiiriin, jossa toivotettiin uudet lapset tervetulleiksi draamatoimintaamme. Kertasimme uudestaan draamatuokion säännöt niin, että jokainen lapsi sai kertoa uusille osallistujille, mitä olimme sopineet ensimmäisellä kerralla. Olimme askarrelleet säännöistä taulun, johon kukin lapsi sai haluamallaan värillä kirjoittaa oman puumerkinsä. Alkuleikiksi olimme valinneet seinät kaatuu -leikin, joka rakenteeltaan muistuttaa hiukan maa-meri-laiva -leikkiä. Leikissä juostiin ja pidettiin kiinni seinästä erilaisilla tavoilla, jotta seinä pysyisi pystyssä. Harjoitus vaati lapsilta keskittymistä. Tarkoituksena oli lämmitellä lapsia ja saada turhat energiat purettua.

Halusimme toteuttaa sadun kertaamisen lapsia ajatellen mahdollisimman mielekkäällä tavalla, joten kertosimme sadun lattiäteatterin avulla. Olimme ottaneet mukaan erilaisia peittoja rekvisiitaksi sekä leluja ja nukkeja roolihahmoiksi. Muodostimme piirin, jonka keskelle lapset rakensivat peitoista maiseman. Tarkoituksena oli, että lapset saivat itse muistella sadun kulkua ja valita leluista roolihahmonsansa. Muut lapset kertoivat edellisellä kerralla poissaolleille lapsille tarinan kulkua ulkomuistista. Sadussa olleet hahmot muistui hyvin mieleen ja kukin lapsi valitsi nopeasti leluista oman hahmonsansa. Yksi lapsista totesi, että *”Kaikkien täytyy ottaa näitä lisää ja kuka ottaa tämän, tämä jää ulkopuoliseksi?”*. Kukaan ei aluksi halunnut olla ruma ankanpoikanen, mutta lopulta yksi lapsista otti sen. Lapset muistivat sadusta vuorosanoja mutta sadun kulkuun lapset tarvitsivat hieman avustusta. *”Koska tää tulee”*, kysyi yksi lapsista. Satu käytiin ensimmäiseksi läpi näin yhdessä muistellen ja vielä uudestaan kirjaa apuna käyttäen. Tarinan alku ja loppu hahmottui nopeasti lapsille.

Palautteen keruussa käytimme hymy- ja surunaamoja. Kysyimme lapsilta kysymyksiä liittyen toimintakertaan ja lapset saivat valita naamoista kuvaavimman. Lapset saivat myös perustella valintansa. Saimme hyvää palautetta, josta otimme opiksemme. Lasten mielestä oli tylsää kun vaan istuttiin, ja satu oli tyhmä, koska ankanpoikanen oli ruma. Lapset olivat sitä mieltä, että oli kivaa kun kaikki saivat osallistua lattiäteatteriin. Loppurentoutuksessa lapset makasivat lattialla pehmusteen päällä ja ohjaaja siveli lapsia huivilla musiikin soidessa taustalla. Musiikiksi valittu kappale kertoi joutsenista, joten se sopi satuun. Päätimme tuokion loppupiiriin, jossa kaikki laittavat kädet ristiin ja ottavat toisiaan kädestä. Sitten pyörähdetään käsien alta ympäri.

Toimintakerran arviointi: Toimintakerran leikit onnistuivat hienosti. Kaksi uutta lasta pääsivät myös hyvin mukaan, vaikka eivät olleet ensimmäisellä kerralla läsnä. Iltapäivä ajankohtana näkyi lapsissa levottomuutena ja erityisesti siirtymätilanteissa. Lattiäteatterin nuket ja lelut saivat lapset innostumaan niin, että lapset alkoivat rakennella omiaan ennen kuin ohjaaja ehti kertoa ohjeita. Osa lapsista muisti hyvin kohtauksia sadusta ja osa lapsista oli äänessä vain ohjaajan rohkaistaessa. Lattiäteatterin aikana lapset jaksoivat melko hienosti istua ja

keskittyä, vaikka levottomuus näkyi. Oli hienoa huomata, miten lapset olivat tarkkaan kuunnelleet sadun, sillä joitakin vuorosanojakin muistettiin jo ulkoa. Jokainen lapsi osallistui tarinaan omalla hahmollaan. Kiinnitimme huomiota siihen, ettei kukaan lapsista halunnut valita rumaa ankanpoikasta itselleen. Kaikki lapset antoivat palautetta ja osasivat perustella mielipiteensä. Lasten mielestä oli liikaa istumista, jonka otamme huomioon suunniteltaessa seuraavia kertoja. Kaiken kaikkiaan toimintakerta oli levottomampi kuin edellinen, mutta ei niin paljon, että se olisi häirinnyt tekemistä. Seuraavilla kerroilla toiminta muuttuu liikkuvammaksi, joten lasten ei tarvitse vain istua.

6.3 *Maatalon pihassa* - draamaleikkiä

Kolmannella draamatuokiolla paikalla oli viisi lasta. Tavoitteena kolmannelle tuokiolle oli lasten heittäytyminen draamaleikkiin sekä sadun kulun hahmottaminen itse tekemällä. Ensimmäisenä kertosimme vielä nopeasti lasten nimet sekä draaman säännöt. Yksi lapsista ei ollut vielä allekirjoittanut sääntöjä, joten hän sai tehdä sen. Alkuleikiksi valitsimme uuden leikin, popcorn-koneen. Tavoitteena leikissä oli taas ylimääräisen energian purkaminen mielekkäällä tavalla. Ohjaajan edessä olevassa korissa oli paljon hernepusseja ja ohjaaja muuttui popcorn-koneeksi. Lasten tehtävänä oli kerätä popcorn-koneesta karanneet popcornit takaisin koriin. Ohjaaja alkoi heitellä popcornia ympäri salia ja lapset keräsivät niitä takaisin minkä ehtivät. Hetken päästä popcorn-kone meni epäkuuntoon, eikä enää heittänytkaan popcornia ympäri salia. Heitimme ilmaan ajatuksen, jos se vielä joskus korjattaisiin.

Tämän jälkeen kävimme istumaan piiriin ja muistelimme yhdessä sadun hahmoja. Kerroimme, että kun viime kerralla lapset saivat leikkiä lattiateatterin hahmoilla satua, tänään he pääsisivät itse esittämään ja leikkimään satua. Aloitimme leikin miettimällä ensin roolihahmojen roolimerkkejä, joiden tarkoitus on erottaa roolit toisistaan. Laittaessa tietyn roolimerkin päälle, muuttuu kyseiseksi hahmoksi sadussa. Tärkeä osa roolia on roolinpudotus, joka onnistuu ottaessa roolimerkin pois. (Toivanen 2010, 8.) Käytössämme oli kasa huiveja sekä muutama viltti. Lasten kanssa pohdimme, mistä satu alkoi ja he alkoivat heti rakentaa ankanpesää

viltistä. Yksi vei jo joutsenlampea paikalleen. Ohjaaja otti ankaäidin roolin ja pyysi muutamia lapsia pesään esittämään munia. Ohjaaja innosti täten lapset rohkeasti ottamaan roolin ja mukaan leikkimään toimimalla itse esimerkkinä (Toivanen 2010, 94–95). Lapsista innokkaimmat tulivatkin nopeasti, mutta he ilmoittivat, etteivät olleet halukkaita olemaan ruma ankanpoikanen. Tehtiinkin sitten vaihto, että ohjaaja meni rumaksi ankanpoikaseksi ja yksi lapsista vaihtoi äitiänsä rooliin. Leikimme alun munien kuoriutumisen ja ruman ankanpoikasen haukkumisen uintireissuun asti. Tämän jälkeen tarvitsimme uusia hahmoja, kun oli aika siirtyä maatilalle. Kukko ja kana löytyivät nopeasti ja leikki jatkui. Lapset vaihtoivat sujuvasti roolista toiseen, kun tarina eteni maanviljelijän talosta vanhan eukon mökkiin ja ruman ankanpoikasen pakenemisesta järven rantaan.

Draamaleikki sai päätöksensä, kun ruma ankanpoikanen huomasi olevansa joutsen ja muut joutsenet kutsuivat tämän mukaansa. Leikimme sadun vielä toisen kerran, jotta lapset saisivat vähän vaihtaa rooleja. Lapset hahmottivat toisella kerralla jo paremmin tarinan kulun ja leikkiminen sujui nopeammin. Lapset kertoivat itse juonta samanaikaisesti leikkiessään: ”*Ja sit se Ruma ankanpoikanen kattoo kun nää on niin kauniita.*” Suunnitelmassa olleet still-kuvat sadun kohtauksista jäivät pois tältä kerralta, koska draamaleikkiin meni odotettua enemmän aikaa. Päätimme hyödyntää menetelmää myöhemmin.

Palautetta kysyimme tällä kertaa hiukan toiminnallisemmin. Ensin pyysimme lasten miettävän mielessään jonkin kivan tapahtuman tuokiosta. Sitten lasten tuli mennä siihen paikkaan, jossa se kiva juttu tapahtui. Lapset sijoittuivat ympäri salia, osa samaankin kohtaan. Suurin osa lapsista sanoi popcorn-kone -leikin olleen kiva, mutta osa kertoi sen olleen kivaa, kun ruma ankanpoikanen muuttui joutseneksi. Loppuleikkinä leikimme junaleikin, jossa ohjaaja toimii veturina ja lapset vaunuina. Tavoitteena leikissä oli ohjaajan kuuntelu sekä rauhoittuminen. Ohjaaja kertoo ohjeita, kuten tunnelista, jolloin kaikkien tulee jatkaa matkaa kyykyssä tai vuoresta, jolloin pitää kulkea varpaillaan. Junan vauhti voi myös vaihdella. Leikki päättyy, kun ohjaaja huutaa ”*tuut, tuut!*” ja kaikki kaatuvat maahan selälleen. Menimme sen vielä toisen kerran, koska lapset halusivat.

Toimintakerran arviointi: Eniten jäi tässä kerrassa harmittamaan, kun emme löytäneet roolivaatteita päiväkodin tiloista ennen toteutuksen alkamista.

Roolimerkkejä varten meillä oli kuitenkin muutamia huiveja, mutta selkeämmät roolimerkit olisivat olleet paremmat. Vaikka ennen draamaleikkiä kävimme roolimerkkejä läpi, ne unohtuivat draamaleikin aikana. Osa lapsista muisti hakea rooliin tarvittavan roolimerkin, mutta ei läheskään aina. Roolimerkkien käyttö olisi voinut olla tarkempaa ja suuremmissa osassa draamaleikin aikana. Päätimme ottaa roolimerkkejä myöhemmin toisella kertaa uudestaan. Satu eteni kuitenkin hienosti ilman niitäkin ja lapset muistivat tarinan kulun jo tosi tarkasti. Olimme myös erittäin tyytyväisiä, kun yksi lapsista halusi toisella draamaleikkikerralla olla ruma ankanpoikanen. Tähän mennessä lähes kaikki olivat osoittaneet negatiivista suhtautumista sadun päärooliin. Tässä kohtaa kysyimme lapsilta, mikä ruman ankanpoikasen roolissa tuntuu ikävältä. Lapset sanoivat, että ”*se on niin ruma*”. Meidän piti hetki keskustella siitä, miksi ruma ankanpoikanen oli ruma, vai oliko se vain erilainen. Osa lapsista oivalsikin, että sehän oli vain joutunut väärään pesään. Lapset harmittelivat sen jälkeen sitä, että kaikki muut eläimet kiusasivat sitä sadussa, vaikka se olikin vain väärässä perheessä. Näin saimme käsiteltyä kiusaaminen -teemaa. Leikki sujui nopeasti toisella kertaa, eikä rooleista tullut riitaa. Lapsista huomasin, että he alkoivat jo ymmärtää sadun kulun ja eläytyä hahmoihin. Muutamia vuorosanojakin alkoi vakiintua ja jotkut leikin kohtaukset alkoivat jo muistuttaa teatteriesitystä. Lasten kannalta oli kiva, että he pääsivät itse tekemään ja toimimaan, kun edelliset kerrat olivat olleet kovin istumispainotteisia.

6.4 *Viluinan ankanpoika jäänyt jäähän* - roolihahmoihin eläytyminen

Neljännellä toimintakerralla kaikki lapset olivat paikalla. Tavoitteenamme oli perehtyä syvällisemmin sadun roolihahmoihin erilaisten harjoitteiden myötä. Alkupiirissä kertosimme yhdessä draaman säännöt. Alkuleikiksi olimme valinneet leikin ”*taikuri taikoo*”, jossa lapset olivat taikurin viitan alla ja muuttuivat taian, ”*Hokkus pokkus taion näin, (hahmo):iksi teidät yllättäin!*”, mukaan joksikin hahmoksi. Tarkoituksena oli, että lapset saivat itse miettiä millä tavoin esittää taiottua hahmoa. Harjoitus toimi orientoivana leikkinä tuokion rooliaiheeseen.

Kuvakortti-rastiradan avulla perehdyimme ruma ankanpoikanen – sadun eri roolihahmoihin. Kuvakortit levitettiin ympäri salia. Kuvakortin päällä oli tehtävä, joka piti suorittaa ennen kortin kääntämistä. ”*Helppo homma*”, yksi lapsista totesi. Kortin toiselle puolelle oli piirretty jokin hahmo sadusta ja sitten keskustelimme hahmosta lasten kanssa. Lapset saivat omin sanoin kertoa millainen hahmo oli, missä kohtaa satua hahmo esiintyi ja millainen hahmo oli luonteeltaan.

Tämän jälkeen mietimme yhdessä hahmojen liikkumistyyliä. Annoimme lapsille hahmon sadusta, jonka mukaan lapset lähtivät liikkumaan salissa. Lapset ottivat oma-aloitteisesti liikkeeseen mukaan myös hahmolle kuuluvan äänen. Kaikkia hahmoja ei käyty läpi, vaan valitsimme sadusta keskeisemmät hahmot. Harjoittelimme roolihahmoja myös patsas-menetelmällä. Lapset saivat parityönä muovata haluamansa patsaan. Toinen lapsista toimi muovailijana ja toinen muovailuvahana, josta muotoiltiin jokin sadun hahmo. Välillä vaihdettiin osia, jotta kaikki pääsivät kokeilemaan molempia osia. Lapset ottivat myös muitakin hahmoja patsaisiin kuin sadun hahmoja.

Palautteen keräämisessä istuimme piiriin ja lapset saivat vuorotellen kertoa, mikä oli tämän kerran kivoin asia ja mikä vaikein tai tylsin. Lasten kritiikki kohdistui odottamiseen ja rastiradan pituuteen, joka koettiin liian pitkäksi. Kivoina asioina lapset pitivät roolikortteja, rataa ja muovailuvahaleikkiä. Lopuksi lapset saivat muodostaa janan, jonka toisessa päässä oli ”kivaa” ja toisessa päässä ”tylsää”. Lapset saivat sitten asettua haluamalleen kohdalle janalla, joka kuvasti mielipidettä koko tuokiosta. Loppuleikkinä leikimme lapsille jo tutun kalastusleikin. Lapset saivat myös itse kokeilla olla piirin keskellä kalastajan roolissa. Tuokion päätimme loppupiiriin.

Toimintakerran arviointi: Tällä kerralla näkyi lasten innostuneisuus ja heittäytyminen rooleihin. Kuvakortti-rastiradalla lapset olivat oma-aloitteisia ja kertoivat melko tarkastikin hahmoista. Jotkut piirrookset eivät ensin lasten mielestä näyttäneet siltä miltä hahmo näytti. Kaikki kuitenkin tunnistettiin. Lasten keskittyminen alkoi loppua kohden herpaantua, joten jälkepäin ajateltuna kaikkia hahmoja ei olisi tarvinnut ottaa mukaan rastiradalle. Lapset jaksoivat

radan kuitenkin loppuun. Miettiessämme roolien liikkumistyyliä lapset osasivat itse keksiä liikkeen ennen kuin ohjaaja edes auttoi, mikä oli loistavaa. Liikkeen ja äänen yhdistäminen sujui lapsilta myös ilman ohjaajan neuvoa. Patsas-harjoituksessa lapsia nauratti aluksi, mutta he näyttivät pitävän harjoituksesta. Tarkoituksena oli muovata pelkästään sadun hahmoja, mutta lapset ottivat myös muitakin hahmoja mukaan. Se ei haitannut, sillä pääasia oli että kukin lapsi osallistui harjoitteeseen. Menetelmä onnistui yllättävän hyvin. Saimme hyvää ja rakentavaa palautetta lapsilta. Lapset kokivat huonoina asioina odottamisen ja rastiradan pituuden. Tämä huomiomme jatkossa, etteivät toiminnot ole liian pitkiä. Kivoina asioina pidettiin kuvakortti-rataa ja muovailuvaha(patsas)leikkiä. Tällä kerralla kiinnitimme huomiota yhteen lapsista, joka on ollut hiljaisiin, mutta tänään hän toimi erityisen aktiivisesti mukana. Olimme tosi ylpeitä, että hän on rohkaistunut niin paljon.

6.5 *Maanviljelijän kotona* -esityksestä päättäminen ja sen valmistelu

Viidennen kerran tavoitteena oli saada tieto siitä, haluavatko lapset tehdä sadusta teatteriesityksen ja esityksen valmistelu. Paikalla oli viisi lasta. Aluksi kävimme läpi yhdessä nopeasti draaman säännöt. Alkuleikkinä leikimme tutun ”seinät kaatuu” – leikin. Leikin tavoitteena oli saada ylimääräinen energia pois sekä kerrata vanha leikki.

Tämän jälkeen aloitimme still-kuvilla. Still-kuvat ovat pysähtyneitä kuvia halutusta kohtauksesta tai tapahtumasta. Kerroimme myös lapsille, mitä still-kuvat tarkoittavat draamamenetelmänä ja harjoittelimme muutamalla helpolla aiheella, kuten kuvalla uimarannalta ja leikkipuistosta. Lapset keksivät nopeasti menetelmän idean ja siirryimme itse sadun kohtauksiin. Ohjaaja kertoi aina kohtauksen, josta kuva piti tehdä. Lapset muodostivat sitten lattialle pysähtyneen kuvan kyseisestä kohtauksesta. Ohjaaja lisäsi haastetta kuviin, kun pyysi taputuksen jälkeen kuvan alkamaan elää. Lapset keksivät senkin nopeasti ja kuvat alkoivat elää taputuksen jälkeen ja taas pysähtyivät toisesta taputuksesta. Näin menimme läpi koko sadun.

Still-kuva harjoitteiden jälkeen keräännymme istumaan lattialle. Ohjaaja kyseli lapsilta, voisiko sadusta tehdä teatteriesityksen ja voisivatko he esittää sen? Lapset vastasivat lähes heti myöntävästi. Lapset ehdottivat myös esityksen kohderyhmiä, joihin nousivat heti omat vanhemmat sekä päiväkodin muut ryhmät. Teatteriesitys siis päätettiin tehdä ja lasten toiveesta.

Seuraavaksi otimme esille päiväkodin roolivaatteita, joista lapset saivat etsiä sopivia vaatteita roolihahmoille. Lapset penkoivat vaatekasoja innokkaasti ja monta roolihahmoa löytyi nopeasti. Valitut vaatteet kerättiin erilliseen kasaan, josta voitiin tarkistaa, mitä vielä puuttui. Muutamia roolihahmoja jäi puuttumaan, mutta ohjaaja kertoi saavansa lainaan erään teatteriyhdistyksen puvustosta vaatteita. Ohjaaja lupasi tuoda niitä seuraavalla viikolla. Tämän jälkeen lapset kokeilivat pukuja ja alkoivat leikkiäkin tarinaa vaatteissaan. Yksi lapsista halusi olla pupu ja tälle annettiin lupa olla se, vaikka sadussa ei pupua olekaan. Yhdessä pohdimme, missä pupu voisi tarinassa olla ja lapset keksivät sen olevan maatalon pihassa kukon ja kanan kanssa. Kukaan ei tässä kohtaa ilmoittanut haluavansa olla ruma ankanpoikanen, mutta päätimme pohtia sitä myöhemmin. Juttelimme lasten kanssa lopuksi kohtauksista ja niiden etenemisestä. Lapsista kohtaukset olivat hyviä ja etenivät juuri oikein. Vuorosanojakin pohdittiin alustavasti.

Palautetta kysyimme tällä kertaa siten, että ohjaajan sanoessa jonkin toiminnan tuokiosta, lasten piti mennä joko varpailleen kädet ylhäällä tai kyykkyyn alas. Mitä korkeammalla oli, sitä kivempaa oli ja mitä alemmalla oli, sen tylsempää oli. Lapset osasivat melko nopeasti kertoa oman mielipiteensä, vaikka vilkuilivatkin toisiaan ja muuttivat asentoa. Pääasiassa lapset olivat suorana kädet ylhäällä, mutta muutaman kerran pari lasta kävi kyykyssä. Palautetta kysyttiin alkuleikistä, still-kuva harjoituksista, teatteriesityksestä sekä kohtauksista. Loppurentoutuksena asetimme lapset lattialle selin makuulle kalanruoto-muodostelmaan eli lapsen pää oli edellisen lapsen mahan päällä. Tässä otimme mukaan nauramisen, jolloin lasten päät hytkyivät naurun tahdissa. Lapset kikattivat hetken ja sitten ohjaaja nosti heidät yksitellen ylös. Päätimme tuokion loppupiiriin.

Toimintakerran arviointi: Still-kuva – harjoitukset menivät hyvin ja olimme yllättyneitä kuinka nopeasti lapset keksivät sen idean. Välillä lapset unohtivat, että

ensin piti olla pysähtynyt kuva ja sitten se vasta alkoi elää, mutta ohjaajan muistutuksesta lapset jähmettyivät paikalleen. Still-kuvat tehtiin jokaisesta kohtauksesta, joita on yhteensä seitsemän. Niitä oli ehkä liian monta, koska viimeisten kuvien kohdalla lapset eivät ihan täysillä jaksaneet keskittyä. Toisaalta taas oli tärkeä mennä kaikki kohtaukset, jotta sadun kulku hahmottuisi ja pysyisi mielessä paremmin. Olimme tosi iloisia, kun lapset olivat teatteriesityksen kannalla heti. Lapsista näki, että he olivat innoissaan. Roolivaatteiden valitseminen meni hyvin, sillä lapset löysivät nopeasti vaatteita hahmoille. Melkein kaikki hahmot löytyivät päiväkodin roolivaatteista, vain muutama jäi löytymättä. Lapset saivat sovussa valittua jonkun hahmon, minkä puki päälleen tällä kertaa. Myöhemmin sovimme varsinaisen teatteriesityksen roolijaosta. Koimme iloisena asiana myös sen, että yksi lapsista halusi olla pupu, jolle tietysti annoimme luvan. Näin otimme huomioon hänen toiveensa ja näkemyksensä sadusta. Palautteenannossa olisi voitu tarkemmin kysyä, miksi lapsi oli ylhäällä tai alhaalla, mutta jostain syystä se unohtui. Näin lapset olisivat voineet perustella mielipiteensä tarkemmin.

6.6 *Vanha eukko ja kissa* – sadun äänimaailma ja lavastus

Kuudennella kerralla paikalla olivat kaikki draamatyöskentelyyn osallistuvat lapset. Draamatuokion ajankohta oli taas iltapäivällä. Toimintakerran tavoitteena oli tutustua erilaisiin soittimiin suunnittelemalla satuun sopivia äänitehosteita sekä tehdä lavastus näytelmälle. Ensimmäiseksi istuimme piiriin ja kertosimme draaman säännöt siten, että jokainen lapsi sai sanoa minkä säännön muistaa. Alkuleikkinä leikimme popcorn-koneen, joka oli jo tuttu leikki lapsille. Eräs lapsista tokaisikin, että *”Kuka tän on korjannu?”*.

Aloitimme toiminnan viltin päällä istuen ja tutustuen erilaisiin soittimiin ja ääniin. Ennen varsinaisia soittimia kävimme läpi ihmiskehoa eli minkälaisia ääniä kehosoittimella saa aikaan. Lapset kokeilivat eri taputuksia, tömistelyä ja minkälaisia ääniä suulla sai aikaan. Mukanamme oli kori täynnä soittimia, kuten kapulat, rytmimuna, tamburiini, marakassi, rumpu sekä kulkuset. Yhdessä kävimme läpi miltä äänet kuulostavat ja millä tavoin niitä voidaan soittaa. Lapset

saivat suunnitella ruma ankanpoikanen – esityksen kohtauksiin sopivia äänitehosteita. Lopuksi lapset lauloivat ja soittivat laulun ”viisi pientä ankkaa”.

Toisen puoliskon toiminnasta käytimme lavasteen tekoon. Ensiksi kävimme läpi lasten kanssa mikä on lavastus ja miltä se voisi näyttää. Jokainen lapsi sai miettiä ennen maalaamista, mitä lavastuksen maisemaan halusi maalata. Lattialle olimme levittäneet alustoineen suuren paperiarkin, jonka ympärillä lapset saivat vapaasti maalata, mitä halusivat. Kummatkin opinnäytetyön tekijöistä olivat tässä tilanteessa mukana, sillä tilanne vaati myös toisen ohjaajan avustamista.

Keräsimme palautteen niin, että lapset saivat jatkaa lauseita ”minusta tänään kivointa oli...” ja ”minusta oli tylsää...” Suurin osa lapsista piti kivoimpana asiana maalaamista, alkuleikkiä sekä rummun soittoa. Tylsimpänä lapset pitivät sitä, että ei saanut mennä heti lavalle kun halusi ja toiset lapset saivat soittaa jotain tiettyä soitinta kauemmin. Lapset kokivat tylsänä myös sen, että tuokio oli loppumassa. Loppuleikkinä leikimme pikku lohikäärme -leikkiä, jossa laulun tahdissa lohikäärmeeksi valittu lapsi etsii häntäänsä. Hännän eli toisen lapsen löydettyä, lapsi konttaa lohikäärmeen jalkojen välistä ja nousee jonon jatkoksi, ”hännäksi”. Päätimme tuokion taas yhteiseen loppupiiriin.

Toimintakerran arviointi: Kokonaisuudessaan draamatuokio onnistui hyvin, vaikka tuokio sijoittui taas iltapäivän puolelle. Osa lapsista oli aluksi ehkä hiukan levottomia, mutta alkoivat keskittyä toiminnan alkaessa. Alkuleikki toimi hyvänä herättäjänä ja motivoijana jälleen kerran. Joku toinen leikki olisi ehkä ollut parempi, koska lattialla olivat valmiina maalaustarvikkeet sekä iso paperi, jota lapset joutuivat varomaan. Musiikkituokiossa lapset olivat innoissaan ja keksivät nopeasti omasta kehosta syntyviä ääniä. Rumpu oli ehdottomasti suosituin soitin. Yksi lapsi sanoi, että ”*Mä en oo ikinä kokeillu tätä*”. Soitinten kokeilemisen yhteydessä lapset kertoivat ulkoa ruman ankanpoikasen juonta ja vuorosanoja sekä jokainen ehdotti omaa soitinta kuhunkin kohtaukseen. Melu oli jossakin vaiheessa jo aika luja ja lapsia piti välillä kehottaa hiljentymään, että jokaisen idea kuultaisiin tarkkaan.

Lavastus oli lapsille vieras sana ja se käytiin yhdessä läpi. Oli hyvä idea, että

lapset mieltivät etukäteen mitä maalasivat, sillä maalaaminen onnistui siten hyvin järjestelmällisesti. Osa lapsista innostui maalaamisesta enemmän kuin toiset. Toiset tekivät oman osuutensa nopeasti, jolloin nämä lapset alkoivat olla hiukan levottomia ja hyppelehtiä lavalla ilman lupaa. Ratkaisimme tilanteen niin, että toinen ohjaaja jatkoi maalaamista toisten lasten kanssa ja toinen ohjaaja suunnitteli lasten kanssa lavalla sitä, miten esitys tulee toteutumaan. Ohjaaja rohkaisi lapsia vielä laulamaan aikaisemmin laulettua laulun uudelleen lavalla. Lopun lohikäärme-leikistä lapset tykkäsivät kovasti ja toivoivatkin, että se leikitään uudelleen.

6.7 *Ankanpoika yksin järvellä* – roolijako ja harjoittelu

Tavoitteena tälle kerralle oli tehdä roolijako sekä harjoitella esitystä lavalla. Paikalla oli neljä lasta. Aluksi kertosimme taas draaman säännöt, jotka lapset muistivat jo hyvin ulkoa. Alkuleikkinä leikimme ensimmäiseltä kerralta tutun maa-meri-laiva -leikin, johon otimme mukaan myös temput. Lapset leikkivät innokkaasti ja saivat ylimääräiset energiat purettua.

Seuraavaksi siirryimme roolijakoon. Selvitimme lapsille, mitä roolijako tarkoittaa ja aloimme muistella sadun hahmoja. Lapset muistivat jo lähes kaikki hahmot nopeasti, muutamaa piti vähän avustetusti muistella. Lapset saivat valita haluamansa roolin: ”*Mä voin olla se yks joutsen ja sit viel se äitänkä*”. Roolijako meni hyvin, mutta koska kaikki lapset eivät olleet paikalla, ajattelimme mieltä niitä vielä seuraavalla kerralla. Sovimme näin alustavasti roolit ja katsomme niitä uudestaan vielä viimeisellä kerralla. Pohdimme myös yhdessä sitä, mitä jos kaksi haluaakin olla sama hahmo. Lapset mieltivät kyllä saavansa sovun rooleista. Ruman ankanpoikasen rooli tuntui olevan taas vaikea. Juttelimme lasten kanssa siitä, mikä siinä roolissa on vaikeaa. Lapset sanoivat syyksi sen, että se on niin ruma. Selitimme, että vaikka rooli olisikin ruma, ei se tarkoita sitä, että sitä esittävä lapsi olisi ruma. Tämä tuntui auttavan lasten ajatusta, ja yksi lapsi halusikin sitten olla ruma ankanpoikanen. Yhtenä kiinnostavana asiana ruman ankanpoikasen roolissa oli se, että hahmo saa olla eniten lavalla ja lopuksi pukea hienon joutsen-puvun päälleen. Korostimme roolimerkkien tärkeyttä ihan

kaikkien roolien kohdalla. Roolimerkkien ollessa jonkun yllä, lapsi ei olekaan oma itsensä, vaan roolissa. Kun hän ottaa roolimerkin pois, on hän taas oma itsensä. Lapset ymmärsivät roolimerkkien merkityksen.

Seuraavaksi hahmotimme tarinan kulkua näyttämölle. Lapset laittoivat ensimmäisen roolinsa vaatteen päälle ja itse asettuivat lavan taakse. Lapset ehdottivat ihan alkuun rummun päristelyä, ennen kuin esitys alkaa. Rummun pärinän aikana ensimmäiset hahmot siirtyivät lavalle. Lasten ehdotuksesta esitykseen haluttiin kertoja, koska muuten tarinan kulku ei selviäisi katsojille. *”Olis hyvä jos ois kertoja, koska muuten yleisön on vaikeempi seurata tätä.”*, lapsi totesi. Saimme lapsilta luvan kirjoittaa kertojan osuudet seuraavalle kerralle. Lapset ehdottivat myös, että toinen meistä ohjaajista voisi olla avustamassa takana vaatteiden vaihdossa sekä kertomassa koska lavalle pitää mennä. Tarina käytiin läpi kohtaus kohtaukselta ja lapset päättivät missä mikäkin kohtaus tapahtuu. Lapset ehdottivat myös äänitehosteita ja musiikkia kohtauksiin. Sadun päättyessä kaikki tulivat vielä kumartamaan tai niaamaan. Lopuksi yksi lapsista ehdotti, että he voisivat laulaa viisi pientä ankkua – laulun esityksen päätteeksi. Ehdotus hyväksyttiin ja lauloimme sen kerran läpi. *”Me tehdään teatteria!”*, huudahti yksi lapsista harjoituksen jälkeen.

Palautetta kysyimme suullisesti. Palautteessa kysyimme yleisesti, mikä tässä tuokiossa oli kivaa ja mikä tylsää. Kivoina asioina lapset pitivät alkuleikkiä, teatteriesitystä ja ihan kaikkea. Tylsänä ei pidetty mitään, vain alkuseurustelu oli jonkun mielestä tylsää. Loppuleikkinä leikimme saippuakuplaleikin. Tarkoituksena leikissä on olla ensin ihan pienessä piirissä käsi kädessä ja alkaa lorun kanssa suurentaa piiriä ja lopulta kaatua selälleen. *”Saippuakupla, saippuakupla, aina vain suurenee. Saippuakupla, saippuakupla, älä vain rikki mee!”*. Lapset pitivät leikistä kovasti, joten menimme sen useamman kerran. Päätimme tuokion perinteiseen loppupiiriin.

Toimintakerran arviointi: Meitä harmitti kovasti se, etteivät kaikki lapset olleet paikalla, koska nyt alkoi olla viimeiset kerrat harjoitella esitystä. Roolijakoa ei voinut suorittaa kunnolla, kun kaikki lapset eivät olleet paikalla. Jätimme kuitenkin pienen varan roolien vaihtoon seuraavalle kerralle, josta sovimme myös

lasten kanssa. Lapset ymmärsivät tosi hyvin sen, että roolit voivat vielä vähän muuttua. Ihmeellistä oli se, että mistään roolista ei tullut riitaa, vaikka olimme siihen varautuneet. Aikaisemmillä kerroilla varsinkin tytöt olivat halunneet usein olla samassa roolissa, jolloin olimme rooleja jakaneet moneen. Tämän takia olimme varautuneet miettimään lasten kanssa vaihtoehtoja roolien jakoon. Sellaista ei kuitenkaan tullut eteen. Onnistuneimpana asiana koimme sen, että yksi lapsista halusi olla ruma ankanpoikanen, vaikka se on tähän asti osoittanut vähän mielenkiintoa lapsissa. Kun selitimme asian hyvin, että roolin ominaisuudet eivät ole esittäjän, lapset ymmärsivät sen. Ruman ankanpoikasen rooli tuntui heti paremmalta. Keskustelimme lasten kanssa erilaisuudesta ja siitä, saako toisia haukkua sen takia. Lapset olivat yhtä mieltä siitä, että erilaisia ihmisiä ei saisi haukkua ja kiusata. Tässä kohtaa saimme myös tärkeän asian selitettyä, roolimerkit ja niiden merkityksen, jotka aikaisemmin draamaleikkikerralla jäivät vähemmälle huomiolle.

Tarinan kulun hahmottaminen meni hienosti, lapsista näki, että heistä oli mukava mieltä ja keksiä kohtausten paikkaa. Satu oli jo niin tuttu lapsille, että esitys valmistuisi nopeasti. Olimme tyytyväisiä, kun lasten suusta tuli niin paljon ajatuksia ja ideoita harjoittelun aikana. Äänitehosteet, kertoja, avustaja ja lopun laulesitys olivat lasten keksimiä. Esityksestä tulisi aivan näiden lasten näköinen. Tällä kerralla tuntui tähän mennessä eniten siltä, että lapset oikeasti tekevät tämän esityksen ihan itse, me olemme vain apuna ja tukena. Lapsilla on paljon ideoita ja ajatuksia, heille pitää vain antaa mahdollisuus kertoa niistä ja toteuttaa niitä.

6.8 *Joutsenet saapuvat* - kenraaliharjoitus

Viimeisellä varsinaisella draamatuokiolla halusimme tuoda yhä enemmän lasten ääntä kuuluville. Kahdeksannen tuokion tavoitteena oli kerrata roolijako ja roolimerkkien merkitys sekä harjoitella esitystä lavalla. Paikalla oli kuusi lasta ja kaksi heistä ei ollut läsnä viime tuokiolla. Draamatuokion sääntöjen kertaamisen jälkeen lapset saivat päättää alkuleikin. Ehdotuksena saimme muovailuvahaleikin. Lapset ottivat parit ja muovailivat kaveristaan jonkin eläimen. Yhdessä kävimme läpi kaikkien taideteokset, jonka jälkeen parit vaihtoivat osia. Leikin

jälkeen istuimme lattialle käymään läpi roolihenkilöt ja -jaot. Viimeksi poissaolleet lapset saivat roolit ja parin roolin vaihdon jälkeen kaikille löytyi mielekkäät roolit.

Aluksi jokainen haki omat roolivaatteensa ja roolille kuuluvat tarvikkeet omiin pinoihinsa. Tämän jälkeen lapset saivat rakentaa lavastuksen erilaisista kankaista ja tyynyistä. Lavastuksen takaosaan olimme kiinnittäneet lasten maalaaman maiseman. Harjoittelimme esitystä hitaasti kohtaus kerrallaan. Ohjaajat olivat tehneet sadulle käsikirjoituksen (liite 6), jonka tekemiseen lapsilta oli saatu lupa. Toinen ohjaaja toimi kertojan roolissa ja toinen auttoi lapsia pukemaan oikeassa järjestyksessä roolivaatteet. Otimme kohtauksiin mukaan myös äänitehosteita, joita oli suunniteltu aikaisemmilla kerroilla. Lapset valitsivat haluamansa soittimen ja lauloivat ja soittivat lopuksi ”viisi pientä ankkaa” -laulun. Harjoittelun jälkeen kävimme näytelmän vielä kerran läpi kenraaliharjoituksena. Lapset saivat itse valita myös loppuleikin ja ehdottivatkin ”seinät kaatuu” -leikkiä. Keräsimme palautteen tutulla menetelmällä, hymy- ja surunaamoilla. Kysyimme kysymyksiä siitä, mikä oli kivointa ja vaikeinta, jonka jälkeen lapset osoittivat mielipiteensä naamoilla. Lapset saivat vielä perustella valintansa. Draamatuokion jälkeen lapset pääsivät askartelemaan vanhemmille kutsukortit seuraavan viikon esitykseen.

Toimintakerran arviointi: Toimintakerta oli suunniteltu niin, että lapset pääsisivät entistäkin enemmän osalliseksi toimintaan. Harjoittelu vei paljon aikaa tuokiosta, joten välillä tuli hieman kiire. Lapset päättivät alkuleikiksi muovailuvaha-leikin. Tämä oli hauska idea, sillä kyseinen leikki oli draamaharjoitus, jota itse emme olleet käyttäneet alku- tai loppuleikkinä. Lapset olivat pitäneet tästä leikistä ilmeisesti paljon ja se oli jäänyt heille mieleen. Roolijaossa tuli pieniä muutoksia, sillä yksi viime kerralla poissaollut lapsi halusi enemmän rooleja kuin mitä oli tarjolla. Selviydyimme kuitenkin hienosti, kun yksi lapsista antoi yhden rooleistaan hänelle. Hän sai myös tulla yhdeksi lapseksi kohtaukseen, jossa lapset kiusasivat rumaa ankanpoikasta. Oli hienoa katsella, miten lapset yhdessä ohjasivat toinen toisiaan. Osa lapsista jaksoi keskittyä hyvin koko ajan, kun taas osa alkoi hieman ”haahuilla” odottaessaan oman roolin vuoroa

astua lavalle. Pääsimme kenraaliharjoituksen läpi, mutta harjoittelun kanssa tuli kiire. Aikaa olisi voinut ottaa lisää harjoittelulle.

Palautteessa kysyimme tämän kerran kivoimpia asioita. Yksi lapsista sanoi alku- ja loppuleikin, ja loput sanoivat kaiken olevan hauskaa. He eivät osanneet mainita mitään erityistä asiaa. Tylsintä oli suurimman osan mielestä se, että roolivaatteiden vaihdossa tuli liian kiire. Yksi lapsi sanoi, että lavalla oli tylsää. Lopuksi kysyimme, onko kivaa kun vanhemmat tulevat katsomaan esitystä. Kaikki näyttivät hymynaamaa. Kolme lasta nousi lavalle varpailleen, hymynaama-kuva kohti kattoa ja huusivat: ”*Kaikki täällä on ollut näin kivaa!*”.

6.9 *Kaunis ja viehkeä joutsen muiden joukossa* - esitykset

Esitys sai ensi-iltansa ystävänpäivänä 14.2.2012. Näytelmä esitettiin aamupäivällä päiväkodin muille lapsiryhmille sekä henkilökunnalle ja iltapäivällä lasten vanhemmille.

6.9.1 Ensi-ilta

Saapuessamme aamulla päiväkodille kuulimme, että kaksi lasta ryhmästämme oli poissa sairastumisen takia. Toinen sairastuneista lapsista olisi esittänyt juuri Rumaa ankanpoikasta, joten oli keksittävä vaihtoehtoinen ratkaisu. Kokosimme lapset saliin ja kerroimme meiltä puuttuvan esityksestä päähenkilön sekä pari muuta roolia. Kysyimme olisiko vapaaehtoista esittämään rumaa ankanpoikasta. Pari lasta halusikin roolin ja katsoimme yhdessä, kumpi lapsista voisi saada roolin ilman suurempia roolinvaihdoksia. Lapsia oli paikalla liian vähän rooleihin nähden, joten ehdotimme lapsille yhden kohtauksen karsimista. Lapset saivat päättää poisjätettävän kohtauksen ja he valitsivatkin yksimielisesti maatila-kohtauksen. Roolijaot menivät hiukan uusiksi, mutta lopulta jokaiselle löytyi sopivat roolit. Kävimme näytelmän läpi vielä kerran, koska roolijako oli muuttunut niin paljon. Harjoitusta hieman häiritsi päiväkodin yläkerrassa tehtävän remontin kovääninen poraus. Kysyimme henkilökunnalta, olisiko mahdollista saada poraus keskeytettyä esityksen ajaksi. Onneksemme poraus saatiin

loppumaan kymmeneksi minuutiksi ja näytelmä pystyttiin aloittamaan. Päiväkodin muut ryhmät sekä henkilökunta saapuivat paikalle katsomaan näytelmää. Lapset esittivät näytöksen kohtaus kohtaukselta ja lopuksi lauloivat laulun ”viisi pientä ankkaa”.

Esityksen arviointi: Esitys onnistui loistavasti muutamasta vastoinkäymisestä huolimatta. Mietimme kovasti, miten korvaisimme Ruman ankanpoikasen näytelmässä ja suostuisiko joku lapsista vaihtamaan rooleja. Oli kuitenkin hienoa huomata, että lapset tällä kertaa halusivat esittää rumaa ankanpoikasta ja ehdottivat oma-aloitteisesti roolimutoksia. Lapsista huomasimme pientä jännitystä ja osa lapsi kertoikin, miten ei ollut saanut yöllä unta jännityksen takia. Jännitys oli kuitenkin positiivista, eikä se näkynyt enää esitystilanteessa. Katsojien tuoma jännitys sai lapset eläytymään rooleihinsa entistä paremmin. Lapset halusivat oma-aloitteisesti lisätä äänitehosteita näytelmään ja annoimme heille luvan toteuttaa haluamaansa äänimaailmaa. Vaatteidenvaihto sujui nopeasti ja kaikki ehtivät lavalle oikeaan aikaan. Koko näytelmä loppulauluineen onnistui erinomaisesti. Hienosta esityksestä huolimatta meitä jäi harmittamaan poissaolleiden lasten puolesta. Mietimme, minkälainen tunne heille jäi siitä, etteivät päässeet osallistumaan esityksiin.

6.9.2 Esitys vanhemmille

Menimme hyvissä ajoin päiväkodille valmistelemaan vanhempien esitystä. Meillä oli hiukan teknisiä ongelmia, kun yritimme saada projektoria toimimaan diaesitystämme varten. Saimme kuitenkin apua ja diat esitysvalmiiksi. Lapset valmistautuivat pukemalla oman vaatteensa ylle ja jäivät odottamaan vanhempien saapumista. Vanhemmat saapuivat hyvissä ajoin ja jokaiselta lapselta oli ainakin toinen vanhemmista paikalla. Kerroimme aluksi vanhemmille, mitä olimme lasten kanssa tehneet ja mitä seuraavaksi tapahtuisi. Sanoimme myös vaihtuneista rooleista ja harjoittelun vähyydestä, mutta kehuimme lapsia taitaviksi. Aloitimme lasten esityksellä, jota vanhemmat seurasivat ja valokuvasivat innokkaasti. Tämän jälkeen esittelimme toteuttamamme prosessin diaesityksellä lyhyesti. Halusimme muistaa päiväkotia pienellä lahjalla ja kiittää siitä, että olimme opinnäytetyömme

saaneet siellä toteuttaa. Päiväkoti sai uuden lautapelin, jonka tuli vastaanottamaan yksi lastentarhanopettajista johtajan ollessa sairaana.

Vanhemmilta kysyimme palautetta siten, että olimme valinneet kaksi kysymystä, joihin oli vastausvaihtoehdot. Kysymykset olivat ”Onko lapsenne tuonut kotona esiin ajatuksia tai kokemuksia projektista” ja ”Millainen tunne jäi oman lapsen osallistumisesta tähän projektiin?”. Jokainen vanhempi sai kaksi kiveä, joilla oli tarkoitus kertoa oma näkemyksensä asettamalla kivi haluamansa vastauksen päälle. Otimme vastauksista valokuvat (liite 7). Annoimme vanhemmille mahdollisuuden kertoa myös suullisesti ajatuksia projektista halutessaan. Vanhempien palautetta käsitellään tarkemmin luvussa 7.4.3. Vielä viimeisenä kysyimme lasten kokemuksta koko projektista ja mahdollisuudesta vaikuttaa siihen tutulla hymynaama-surunaama menetelmällä. Kysymykset olivat ”Ovatko lapset saaneet vaikuttaa esityksen sisältöön?” ja ”Millainen tunne jäi koko projektista?”. Lapset saivat valittua vastauksensa nopeasti, mutta eivät halunneet kovinkaan monisanaisesti avata valintaansa. Pääosin lapset näyttivät hymynaamaa.

Esityksen arviointi: Ennen vanhempien esitystä lapset olivat kovin levottomia ja tietysti innoissaan. Päivä oli jo niin pitkällä ja ikävä kotiin, joten se purkautui pienenä levottomuutena. Lapset huutelivat innokkaasti vanhemmilleen ja kurkkivat esiripun takaa, kun nämä saapuivat paikalle. Juuri ennen esitystä he kuitenkin hiljenivät ja esitys meni hienosti. Lapsista näkyi selvästi suurempi jännitys kuin aamun esityksessä, koska katsomossa oli nyt heille erittäin läheisiä ihmisiä. Osa lapsista vilkutti vanhemmilleen astuessaan lavalle. Tämä ei häirinnyt esitystä, koska lapset halusivat vanhempiensa vain huomaavan heidät. Esitys meni hyvin ja vanhemmat vaikuttivat ylpeiltä. Diaesityksestä tuli vasta näin jälkeempään mieleen, että monille vanhemmista sana osallisuus oli varmaan vieras. Tämän olisi voinut avata paremmin. Muuten vanhemmat kuuntelivat kiinnostuneina prosessin vaiheita. Palautteenkeruu meni myös hyvin, sillä vanhemmat tuntuivat heti ymmärtävän idean. Kaikki lähtivät paikaltaan asettamaan kiviä haluamaansa kohtaan. Osa vanhemmista sanoikin vielä suullisesti kiitoksia ja kommentteja projektistamme. Oli mukavaa saada suoraa palautetta ja varsinkin kun se oli positiivista. Olimme enemmän kuin tyytyväisiä tähän iltapäivään vanhempien kanssa.

7 ARVIOINTIA

Opinnäytetyössä arviointi kohdistui toteutukseen, osallisuuden tukemisen onnistumiseen sekä omaan työskentelyyn. Lopuksi avataan henkilökunnan ja vanhempien antamaa palautetta sekä arvioimme tavoitteiden toteutumista koko opinnäytetyön osalta.

7.1 Toteutuksen arviointi

Draamaprosessi toteutui hyvin. Alustava suunnitelma koettiin erinomaiseksi toimintaa suuntaavaksi apuvälineeksi, vaikka toteutuksen edetessä se muuttuikin paljon. Perusaihio kulki kuitenkin koko ajan taustalla. Suunnitelma piti koko prosessin myös aikataulussa, jota oli pohdittu jo suunnitelman tekemisen aikoihin. Prosessi olisi varmasti venynyt pidemmäksi ilman alustavaa suunnitelmaa. Toteutus tuntui loppua kohden nopealta aikataulultaan, joka oli myös huomioitu yhtenä projektin uhkana. Kahdeksan toimintakerran projekti on nopea, mutta se yllättäen riitti tähän draamaprosessiin. Draamatuokioilla käytetyt menetelmät onnistuivat pääosin hyvin ja tuntuivat sopivan tälle ryhmälle. Lapset antoivat ohjaajille rehellistä palautetta myös työmenetelmistä, jotka eivät olleet heidän mieleen. Näistä otettiin opiksi ja muokattiin toimintaa sellaiseksi, mitä lapset toivoivat.

Erityisen iloisena asiana koettiin se, että lasten toiveesta syntyi teatteriesitys, joka ei ollut tavoitteena tälle toiminnalle. Sitä pidettiin mahdollisuutena, mutta sen toivottiin lähtevän lapsista. Teatteriesityksen tilalle oli mietitty vaihtoehtoja lopetusta, mutta sitä ei kuitenkaan tarvittu. Lasten kanssa valmisteltu teatteriesitys sai ensi-iltansa ystävänpäivänä 14. helmikuuta. Esitykset sujuivat hienosti pienistä vastoinkäymisistä huolimatta.

7.2 Osallisuuden tukeminen

Tärkeimpänä tavoitteena oli vahvistaa lasten osallisuutta. Loppua kohden mentäessä, viimeistään esityksen päätöksestä lähtien lasten osallisuus kasvoi näkyvästi. Alkupuolen toimintakerrat oli rakennettu vielä hiukan

aikuislähtöisemmin, mutta toiminta mukautui lapsilähtöisemmäksi joka toimintakerralla. Toiseksi viimeisellä harjoituskerralla tuli tunne, että lapset tekivät ja toteuttivat esitystä aivan itse, ohjaajat olivat vain tukena ja apuna. Lapset päättivät innokkaasti kohtausten tapahtumapaikkoja ja ohjasivat toisiaan. Lisäksi lapset pohtivat oma-aloitteisesti musiikkia ja äänitehosteita kuhunkin kohtaukseen. Tässä kohtaa lapsille annettiin täysin vapaat kädet. Lapset saivat alusta asti vaikuttaa toimintaan antamalla palautetta ja arvioimalla tehtyä toimintaa. Löytöretkellä osallisuuteen – kehittämishankkeessakin korostettiin, että on hyvä kasvattaa lasten vastuun ottamista toiminnassa pienin askelin. (Mäkitalo ym. 2011, 93.)

Lasten osallisuuden näkyminen toiminnassa oli hyvin yksilöllistä. Lapset olivat kukin yksilöinä erilaisia ja toimivat oman luonteensa ja temperamenttinsa mukaisesti. Toiset lapsista olivat innokkaampia ja toimeliaampia kuin toiset, mutta prosessista jäi tunne, että kaikki saivat osallistua ja olla osallisina tässä projektissa. Kuten Walamies (2007) oli tutkimuksessaan todennut, että lapset olivat draamaprosessin onnistuessa loppua kohden innokkaampia ja aktiivisempia toimintaa kohtaan, näin kävi myös tässä opinnäytetyössä. Lapset keksivät ja ideoivat asioita prosessin edetessä yhä enemmän.

Ensi-illassa lasten oma-aloitteisuus näkyi vahvasti. Lasten kanssa pohdittiin uutta roolijakoa sairauspoissaolojen takia, johon saatiin sitten hyvä ratkaisu. Lisäksi lapset ehdottivat itse kohtausta, joka päätettiin jättää pois. Lapset keksivät itse esityksen aikana lisätä äänitehosteita näytelmän kulkuun. Lavalla toteutunut toiminta oli lasten omaa eläytymistä ja näyttelemistä. Lapset olivat ohjanneet toisiaan jo harjoituksissa ja ohjasivat vielä esityksenkin aikana. ”*Sano piip-piip!*”, kuiskasi yksi lapsi toiselle aamun esityksessä.

7.3 Oma työskentely

Oman työskentelyn tavoitteena oli saada lisää ohjausvarmuutta ja kokemusta draamaprosessin ohjauksesta. Kummatkin opinnäytetyön tekijöistä saivat tasapuolisesti toiminnan suunnittelua, ohjausvastuuta sekä palautetta omasta

ohjauksestaan, mikä tuki omaa oppimista. Oma työskentely nähtiin hyvänä. Ohjaajien työnjako draamatuokioilla tuntui toimivan erinomaisesti. Tällöin saatiin arvokasta havainnointitietoa ja toinen sai keskittyä pelkästään ohjaamiseen. Näin lapsetkin pysyivät paremmin mukana, kun vain toinen ohjaaja kertoi ohjeita toisen seurattessa sivusta. Havainnoijan roolissa oleva huomasi paljon asioita, joita ohjaajana toimiva ei ollut laittanut merkille. Arvokkaita lasten lausahduksia saatiin muistiin heti. Aluksi lapset ottivat kontaktia myös havainnoivaan ohjaajaan, mutta työskentelyn jatkuessa unohtivat hänet. Toiminnan loppupuolella lapset tiesivät jo odottaa, että kumman ohjaajan ohjauksesta oli. Ohjaajien innostuneisuus koettiin prosessin kannalta hyvänä, sillä kun ohjaajat osallistuivat itse leikkeihin ja harjoituksiin, lapsetkin lähtivät helpommin mukaan. Myös Walamies (2007) näki tutkimuksessaan ohjaajan aktiivisen ja aidon läsnäolon tärkeyden draamaprosessissa.

Jokaisen toimintakerran jälkeen ohjaajat keskustelivat yhdessä toimintakerrasta, omista kokemuksista ja tunteistaan. Havainnoija antoi myös ohjaajalle palautetta tämän toiminnasta. Joskus valitut leikit ja harjoitteet eivät menneet suunnitelmien mukaan, mutta se ei haitannut prosessin etenemistä. Aina kaikki ei voi onnistua, mutta siitä ei pidä lannistua, vaan jatkaa eteenpäin. Vaikka lapsiryhmän ja draamatyöskentelyn ohjaaminen oli jo entuudestaan tuttua molemmille, antoi opinnäytetyön toiminnallinen osuus huimasti oppimiskokemuksia kummallekin ohjaajalle sekä draaman ohjauksesta lapsille että lasten havainnoinnista. Kumpikaan ei ollut kuitenkaan aikaisemmin ohjannut draamaprosessia, josta jäi nyt käytännön kokemus muistiin.

Positiivisena asiana omassa työskentelyssä näkyi rauhallinen työote, sekä ammattimainen suhtautuminen äkillisiin tilanteisiin. Ensimmäisen esityksen lähestyessä vastoinkäymisiä tuli, koska pari lasta oli sairaana ja roolimutoksia oli luvassa. Lisäksi yläkerran remontti ja siitä aiheutuva melu häytti esityksen kenraaliharjoitusta. Ohjaajien kylmähän työskentely ja positiivinen asenne olivat tässä kohtaa valttia. Ohjaajat eivät luovuttaneet, vaan vastoinkäymisistä huolimatta jatkettiin. Kaikki kävi lopulta parhain päin.

7.4 Henkilökunnan ja vanhempien palaute

Henkilökunnasta kaksi ryhmän ohjaajaa sai sähköpostilla kyselylomakkeen (liite 1), johon he vastasivat toteutuksen jälkeen. Alun perin tarkoituksena oli ollut haastatella päiväkodin johtajaa Katja Ståhliä toteutuksen jälkeen, mutta valitettavasti sairastapauksen vuoksi se ei onnistunut. Hänelle lähetettiin kysymykset (liite 8) sähköpostilla.

7.4.1 Päiväkodin johtajan palaute

Päiväkodin johtajalta Katja Ståhliä haluttiin tietää, miltä opinnäytetyössä toteutunut prosessidraama lapsille oli tuntunut ja olivatko draamaprosessin "jäljet" näkyneet päiväkodissa draamatuokioiden ulkopuolella. Ståhlin mukaan koko projekti oli hyvin suunniteltu ja juuri sopiva kokonaisuus toteutettuna näin tiiviinä pakettina. Hän harmitteli kovasti, ettei ehtinyt olla läsnä yhdessäkään draamatuokiassa. Lapset olivat olleet innoissaan draamatuokiosta ja lähteneet kesken leikkien ihmeen innokkaasti mukaan. Ståhl totesi, että draaman "jäljet" saattavat näkyä vasta pidemmällä aikavälillä ja tässä vaiheessa on vaikeaa yksilöidä mitään tähän liittyvää keskustelua, jonka hän olisi aiheeseen liittyen kuullut. Ståhl kertoi palautteessaan, että draamakasvatus tulee jatkossa näkymään päiväkodissa yhtenä ilmaisukeinoista ja sitä tullaan toteuttamaan lapsiryhmissä suunnitelmallisesti ja toivottavasti aina vain lapsilähtöisemmin.

Päiväkodissa näkyvästä osallisuudesta Ståhl totesi siinä olevan vielä paljon parannettavaa ja kehitettävää. Päiväkodin kasvatusnäkemys korostaa lapsen yksilöllistä huomioimista ja Ståhl kertoi toivovansa sen näkyvän myös lasten osallisuutena. Tarkoituksena olisi saada koko henkilökunta sisäistämään reggiolainen kasvatusnäkemys, jossa aikuiset kuuntelevat lapsia aidosti ja tekevät lasten toimintaa näkyväksi. Tulevaisuudessa lasten osallisuutta on tarkoitus lisätä pienryhmissä ja projektityöskentelyssä sekä kaikissa taidetoiminnoissa. Henkilökunnan vaihtuvuuden takia tämä vaatii vielä kouluttautumista ja ohjausta. Palautteessa kysyttiin vielä päiväkodin johtajan mielipide projektista sekä oliko hänellä parannusehdotuksia opinnäytetyön tekijöille. Ståhlin mielestä projekti oli hyvä kompakti kokonaisuus. Siinä oli paljon etukäteen pohdittuja asioita ja

ohjaustyö oli sujuvan oloista. Opinnäytetyön tekijät pystyivät refleктоimaan toimintaa ja tekemään parannuksia draamaprosessin aikana. Lapset olivat saaneet vaikuttaa toimintaan mukavasti, vaikka lasten osallisuutta yksilötasolla olisi voinut tarkastella paremmin esimerkiksi kirjaamalla enemmän ylös lasten sanomia asioita.

7.4.2 Henkilökunnan palaute

Kyselyyn vastasivat kummatkin lapsiryhmän ohjaajat. Palautekyselyssä haluttiin tietää, miten draamatyöskentely näkyi lapsissa päiväkodin muulla ajalla ja olivatko lapset puhuneet draamatuokioissa käsiteltäviä asioita. Palautteessa kerrottiin, etteivät lapset leikkineet päiväkodin muulla ajalla draamatuokioilla oppimiaan oheisleikkejä eikä leikeissä näkynyt itse Ruma ankanpoikanen -satua. Ensimmäisellä kerralla mukana oli toinen ryhmän ohjaajista, mutta muuten he eivät osallistuneet toimintakertoihin. He eivät voineet olla siis tietoisia draamatuokioiden sisällöistä, joten oli vaikeampaa huomioida niiden näkyvyyttä lasten leikeissä. Lapset puhuivat draamatuokioista silloin, kun aikuiset kysyivät heiltä toimintakerroista. Itsenäisesti lapset eivät ottaneet koko asiaa puheeksi. Kuitenkin puhe draamatuokioista oli ollut pelkästään myönteistä. Esityspäivänä lapset puhuivat esityksestä enemmän kuin muina kertoina. 4–5-vuotiaiden ryhmän toinen puolisko oli ollut sitä mieltä, että seuraavaksi olisi heidän vuoronsa harjoitella ja esittää. Palautteessa toivottiin vielä henkilökunnan kertovan tuntemuksistaan ja ajatuksistaan projektista. Toiminta oli sujunut itsestään, ilman, että heidän tarvitsi osallistua toimintaan. Esitys oli ollut hieno ja vanhemmat olivat pitäneet siitä kovasti. Projektia pidettiin mukavana vaihteluna päiväkodin arjessa, vaikkakin iltapäivän tuokiot olivat olleet hieman raskaita osalle lapsista.

7.4.3 Vanhempien palaute toiminnasta

Vanhemmat olivat jo edellisinä viikkoina osoittaneet kiinnostusta projektia kohtaan kyselemällä draamatuokioiden ajankohtia, jotta lapsi varmasti pääsisi osallistumaan niihin. Vanhemmat kertoivat jo hyvissä ajoin myös

osallistumisestaan esitykseen. Esitykseen jokaiselta lapselta oli saapunut ainakin toinen vanhemmista ja osalla oli myös lasten pikkusisaruksia mukana. Tämäkin kertoi siitä, että vanhempia kiinnosti tulla katsomaan lapsensa teatteriesitystä. Vanhemmat kertoivat palautetta aiemmin mainitulla kivi-menetelmällä. Kaikki vanhemmat laittoivat kivensä ”kyllä” – kohtaan kysymyksessä projektin näkymisestä kotona. Kaikki vanhemmat asettivat kivensä myös ”hyvä” – kohtaan kysymyksessä projektin kokonaiskuvasta. Vanhemmat ottivat myös lapsensa mukaan asettamaan kiviä paikalleen. Näistä voidaan päätellä, että vanhemmat kokivat projektin erittäin positiivisena. Osa vanhemmista kertoi myös suullisesti palautetta lähtiessään. Monet kiittivät mukavasta projektista ja joku totesi tekijöillä olleen valtava työ sen valmistelussa ja toteutuksessa. Osa vanhemmista kertoi lapsensa puhuneen paljon kotona draamatyöskentelystä ja esityksestä. Esityksen jälkeen kotiin lähti iloisia lapsia ja ylpeitä vanhempia.

7.5 Tavoitteiden toteutuminen

Opinnäytetyön päätavoitteena oli havainnoida, miten draama tukee varhaiskasvatusikäisten lasten osallisuutta päiväkodissa. Tavoitteena oli myös rohkaista lapsia ja saada heidät osalliseksi yhteiseen toimintaan vahvistamalla lasten omien ja muiden ideoiden kunnioittamista sekä yhteistyötaitoja. Jokaiselle draamatuokiolle oli laadittu omat tavoitteet, joiden toteutumista arvioitiin havainnointien ja draamapäiväkirjan avulla tuokion jälkeen. Nämä osatavoitteet toimivat tukena kun arvioitiin opinnäytetyön päätavoitteeseen pääsemistä.

Lapsia rohkaistiin draamaprosessin aikana osallistumaan ja heittäytymään kaikkiin työskentelymenetelmiin. Draamaprosessin aikana saatiin luotua turvallinen ja kannustava ilmapiiri, jossa lapset uskalsivat tuoda mielipiteitään ja ajatuksiaan esille. Mihinkään lapsia ei pakotettu, vaan lapset saivat itse päättää osallistumisestaan tuokioille. Lapset oppivat kunnioittamaan ja kuuntelemaan muita lapsia ja heidän ideoitaan. Lapset toimivat ryhmässä yhteistyössä, minkä huomasi lasten ohjatessa myös toisiaan. Lapset saivat toteutuksen aikana vaikuttaa toimintaan sekä haluamansa esityksen sisältöön. Lasten myönteinen palaute siitä,

ovatko he saaneet päättää asioista vahvistaa näkemystä siitä, että lapset kokivat osallisuutta draamaprosessissa. Draamaprosessilla voidaan tukea lasten osallisuutta antaen mahdollisuuksia vaikuttaa ja päättää asioista sekä luoda yhteenkuuluvuutta ryhmään.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli toteuttaa ensimmäinen draamaprosessi Taidepäiväkoti Satakielessä mahdollistamalla lapsille osallisuuden kokemuksia. Tavoitteena oli tukea lasten osallisuutta päiväkodin arjessa draaman keinoin. Huhtaranta-Lehtinen (2010) mainitsee opinnäytetyössään, ettei Taidepäiväkoti Satakielen draamatoimintaa ole voitu kutsua draamakasvatukseksi, koska se on ollut ajoittaista, yksittäisten esitysten toteuttamista lähinnä aikuisten tekemänä. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön ansiosta saatiin päiväkodissa kokeiltua lapsilähtöisesti draamaprosessia, joka tuki samalla päiväkodin draamatoiminnan kehittämisen kulkua.

Toiminnan toteuttaminen oli tekijöille mukavaa ja antoisaa aikaa. Päiväkotiin oli aina mukava mennä ja lapset odottivat kovasti draamatuokioita. Oli hieno nähdä lasten riemu ja ilo tuokioilla sekä yllättyä lasten kommentteista. Lapset olivat valmiita ottamaan vastuuta ja tekemään valintoja esityksen suhteen, kunhan heille annettiin se mahdollisuus. Yllättävää oli, että hyvin moni asia mitä opinnäytetyön tekijät olivat etukäteen pohtineet ja miettineet esimerkiksi esityksen kertojasta tuli tuokioilla lasten suusta ja ilman mitään johdattelua. Lapsilla on oikeasti hyviä ideoita, joita tulisikin käyttää paljon enemmän hyödyksi niin varhaiskasvatuksessa kuin varmasti myös koulussa.

Opinnäytetyön toteutuksen olisi voinut tehdä monella eri tavalla, mutta tällä kertaa se tehtiin näin. Lasten kanssa toteutettavasta draamaprosessista tulee aina erinäköinen, varsinkin jos lapsia osallistetaan prosessin kulkuun. Lasten osallisuutta olisi voitu tuoda esiin vielä enemmän, esimerkiksi lapset olisivat voineet itse ”käsikirjoittaa” esityksen, kun tässä draamaprosessissa saduksi oli jo valittu Ruma ankanpoikanen. Toisena kehittämiskohteena huomattiin, että draamatuokioiden alku- ja loppuleikit olisivat voineet liittyä valittuun satuun tai teemaan paremmin. Lisäksi teemaksi valittu kiusaaminen ja sen käsittely olisi voinut olla näkyvämpää. Nyt kiusaamisen käsittely jäi lasten kanssa pelkiksi keskusteluiksi.

Tämä opinnäytetyö voi toimia nykyisille ja tuleville kasvattajille suuntaa antavana mallina, josta voi ottaa elementtejä oman draamaprosessin toteuttamiseen. Draamaprosessia ei ole vaikea toteuttaa, jos vain ohjaaja heittäytyy lasten kanssa draaman maailmaan. Lasten osallisuutta on helppo tukea ja vahvistaa, kun uskaltaa antaa lapsille tilaa toteuttaa ideoitaan ja ajatuksiaan. Tulevaisuudessa voisikin kokeilla pitkäkestoisempaa draamaprosessia, jossa lasten osallisuuden kokemista voisi tutkia paremmin ja tarkemmin. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe voisi olla myös tämän opinnäytetyön draamaprosessin vaikutukset lapsissa prosessin jälkeen.

Opinnäytetyö sopi täydellisesti taidepainotteiseen päiväkotiin ja lasten aikaansaama esitys sai opinnäytetyön tekijätkin hämmästelemään lasten hienoa suoritusta. Lapset olivat todella taitavia ja oma-aloitteisia lavalla. Tästä heräsikin kysymys, kuinka paljon draamaprosessin lopputulokseen vaikutti lasten tausta taidepäiväkodissa. Olisiko samanlainen esitys syntynyt tavallisessa päiväkodissa, jossa draamakasvatusta ei olisi käytetty toimintamenetelmänä? Tässä olisikin hyvä aihe seuraavaan tutkimukseen, joka voisi tutkia draamaprosessin toteuttamista tavallisessa päiväkodissa.

Lasten osallisuuden tukeminen ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää, eihän sitä muuten tutkittaisi ja kehitettäisi niin paljon. Lapset viettävät suuren osan ajastaan päiväkodeissa, joten se on tärkeä osa heidän elämäänsä. Miksi lapsia ei osallistettaisi heidän omaan elämäänsä? VKK-metron ohjausryhmän puheenjohtaja Titta Tossavaista (2011) siteeraten: *”Voisimmeko ajatellakin niin päin, että me aikuiset voimme olla jotenkin osallisia lapsen elämään, eikä päinvastoin?”*.

LÄHTEET

Airaksinen, R. & Okkonen, S. 2006. Teatteria tenaville – lapsi teatterin kokijana. Helsinki: Tammi.

Heikkinen, H. 2002. Draaman maailmat oppimisalueina: Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Heikkinen, H. 2005. Draamakasvatus - Opetusta, taidetta, tutkimista. Jyväskylä: Minerva kustannus Oy.

Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela T. 2008. Tutkiva kehittäminen – avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.

Huhtaranta-Lehtinen, M. 2011. Draamatoiminnan kehittäminen Taidepäiväkoti Satakieleen. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Hämäläinen, J. 2001. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopisto. Savon kopiokeskus Oy.

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä - Opas kouluille ja kasvattajille. Helsinki: WSOY.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! – Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?. Helsinki: Gaudeamus.

Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A.R. & Rasku-Puutonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Gummerus.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2011. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin lastensuojeluliitto. [viitattu 27.1.2012]. Saatavissa: <http://mll-fi->

bin.directo.fi/@Bin/5f7d1b39e5b14a5a65e6804aaa3904df/1327656128/application/pdf/12510731/Kiusaavatko%20pienetkin%20lapset.pdf

Koppinen, M.-L. & Pollari, J. 1993. Yhteistoiminnallinen oppiminen. Juva: WSOY.

Korhonen, P. & Østern, A.-L. 2001. Katarsis – draama, teatteri ja kasvatus. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2005. Lahden kaupunki. [viitattu 9.10.2011]. Saatavissa:
[http://lahti.fi/www/images.nsf/files/CBC954EDDE948D68C22576F20041F0B6/\\$file/Lahden%20kaupungin%20varhaiskasvatussuunnitelma.pdf](http://lahti.fi/www/images.nsf/files/CBC954EDDE948D68C22576F20041F0B6/$file/Lahden%20kaupungin%20varhaiskasvatussuunnitelma.pdf).

Litmanen, L. 2008. Jättiläisiä päiväkodissa ja koulussa - Esi- ja alkuopetusikäisten lasten sitoutuneisuus draamatyöskentelyyn. Helsinki: Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Mäkitalo, A.-R., Nevanen, S., Ojala, M., Tast, S., Venninen, T. & Vilpas, B. (toim.) 2011. Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa 2. Soccan ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro. 25.

Mönkkönen, K., Nurro, M. & Väisänen, R. 1999. Sosiaalipedagogiikan käytännön sovelluksia. Kuopion yliopisto.

Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2007. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.

Oranen, M. 2012. Sosiaaliportti. Lasten osallisuus. [viitattu 4.2.2012]. Saatavissa:
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>.

Ranne & Rouhiainen-Valo. 2005. Sosiaalialan ammatillisen käyttöteorian muotoutuminen sosionomi. Teoksessa: Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori: SPOY Satakunnan painotuote Oy.

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A.-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa - iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Ruusunen, T. 2005. Ilmaisulliset menetelmät - Siltoja itseen ja toisiin. Teoksessa: Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori: SPOY Satakunnan painotuote Oy.

Sinivuori, P. & Sinivuori, T. 2000. Esiripusta aplodeihin – opas harrastajateatteriohjaajille ja ilmaisukasvattajille. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Sinivuori, P. & Sinivuori, T. 2007. Esiripusta arvoihin – Toiminnallinen draamakasvatuskirja. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Solatie, J. 2009. Luova lapsi oivaltaa, oppii ja pärjää. Helsinki: Tammi.

Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Gummerus.

Suomen perustuslaki 1999. [viitattu 27.1.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#P6>

Toivanen, T. 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A.-L. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa – iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Toivanen, T. 2010. Kasvuun! Draamakasvatusta 1–8-vuotiaille. Helsinki: WSOYpro.

Toivanen, T. 2007. Lentoon! Draama ja teatteri koulussa. Helsinki: WSOYpro.

Toivonen, H. 2008. Lasten aloitteisiin reagoiminen draamatuokion aikana.

Kasvatustieteen pro gradu - tutkielma. Oulun Yliopisto.

Unicef 2009. Yleissopimus lapsen oikeuksista. [viitattu 9.10.2011]. Saatavissa:

http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko

Ventola, M.-R. & Renlund, M. 2005. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsingin

ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: oppimateriaalit 5. Helsinki:

Yliopistopaino.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki:

Tammi.

Walamies, M. 2007. Eettinen kasvu ja dialogisuus draaman näyttämöllä -

Valokiilassa päiväkodin draamaprosessi. Åbo Akademis förlag.

Wee, S.-J. 2011. Drama education Curriculum by drama specialist in Early

Childhood Education. University of Illinois. Proquest Umi Dissertation Publishing.

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake henkilökunnalle

Liite 2: Draamatuokioiden alustava suunnitelma

Liite 3: Tutkimuslupa

Liite 4: Vanhempien lupa

Liite 5: Toteutuksessa käytetyt leikit ja harjoitukset

Liite 6: Näytelmän käsikirjoitus

Liite 7: Kuvat vanhempien palautteesta

Liite 8: Kyselylomake johtajalle

Kysely päiväkodin henkilökunnalle opinnäytetyöstämme**8.2.2012****Hei!****Haluamme hiukan tietää teidän ajatuksianne opinnäytetyöstämme.**

- 1. Onko draamatyöskentelymme näkynyt lapsissa päiväkodin muulla ajalla? Esimerkiksi lasten leikeissä. Millä tavalla?**

- 2. Ovatko lapset puhuneet draamatyöskentelystä muulla ajalla?**

- 3. Jos ovat, niin millä tavalla? (myönteisesti, kielteisesti tms.)**

- 4. Miltä projekti on kokonaisuudessaan tuntunut, vaikka ette ole osallistuneet varsinaisen toiminnan seuraamiseen?**

- 5. Muita kommentteja?**

Kiitos vastauksista!**Rosanna ja Annamari**

Toimintakerrat/alustava suunnitelma

1. Draaman säännöt/ tutustuminen
Orientoiva alkuleikki
Sadun lukeminen/tutustuminen satuun
Loppurentoutus
2. Alkuleikki
Sadun kertaaminen lattiateatterin avulla
Sadun roolit, Roolimerkit
Loppurentoutus
3. Alkuleikki
Draamaleikkiä (käydään läpi sadun alku, keskikohta, loppu)
Loppurentoutus
4. Alkuleikki
Roolien vakiinnuttaminen
Roolien ilmeet, eleet, liikkeet, tunteet yms. harjoituksia
Loppurentoutus
5. Alkuleikki
Entä jos esitetään muille?
Tarinan muuttamista lasten mukaan?
Vuorosanoja yms.
Loppurentoutus
6. Alkuleikki
Lavastuksen suunnittelua, puvustus, musiikkia, kutsut
Harjoittelua
Loppurentoutus
7. Alkuleikki
Harjoittelua
Loppurentoutus
8. Kenraaliharjoitus
Kaikki niin kuin oikeassa esityksessä!
9. Ensi-ilta 14.2.

Liite 3/8

Tutkimuslupa

15.12.2011

Lahden Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Annamari Korhonen ja Rosanna Hiltunen saavat luvan tehdä toiminnallisen opinnäytetyönsä taidepäiväkoti Satakielessä. Opinnäytetyön aiheena on osallisuuden vahvistaminen draaman keinoin ja kohderyhmänä on 4-5 -vuotiaiden ryhmä. Toteutus sijoittuu tammi-helmikuulle 2012.

Lahdessa 15.12.2011
paikka ja aika

Katja Ståhl
Katja Ståhl, johtaja
Taidepäiväkoti Satakieli

Liite 4/8

Hyvät vanhemmat!

28.11.2011

Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Lahden Ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä liittyen varhaiskasvatukseen, lasten osallisuuteen ja draamakasvatukseen. Tarkoituksenamme on kuvailla ja havainnoida lasten osallisuuden tukemista päiväkodissa draaman avulla. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja tarkoituksena on ohjata draamaprosessia varhaiskasvatusikäisille lapsille. Kohderyhmämme on valikoitunut Taidepäiväkoti Satakielen xx ryhmään. Tämän kirjeen tarkoituksena on pyytää lupa lapsenne osallistumiseen opinnäytetyömme toiminnalliseen osuuteen. Lasten henkilötiedot eivät tule esille lopulliseen opinnäytetyöhön, eivätkä lapset ole tunnistettavissa. Kuvausluvan tarvitsemme myös, koska otamme mahdollisesti kuvia ja videota toiminnan aikana.

Palauttakaa alla oleva lappu 2.12 mennessä päiväkodille!

Terveisin opiskelijat

Annamari Korhonen ja Rosanna Hiltunen

Leikkaa-----

Lapsen nimi:_____

____Lapseni saa osallistua opinnäytetyöhön.

____Lapseni ei saa osallistua opinnäytetyöhön.

____Lastani saa kuvata.

____Lastani ei saa kuvata.

Aika ja paikka_____

Allekirjoitus_____

Nimenselvennys_____

Toteutuksessa käytetyt leikit ja harjoitteet:

Maa-meri-laiva: Tilasta päätetään kolme paikkaa, jotka ovat yleensä tilan toinen päätyseinä, keskikohta sekä toinen päätyseinä. Nämä merkitsevät maata, merta sekä laivaa. Ohjaajan tulee huutaa joku näistä paikoista, jolloin lapset juoksevat mahdollisimman nopeasti huudettuun paikkaan. Leikkiin voi ottaa mukaan myös temput, jolloin paikan nimen huudettuaan ohjaaja huutaa vielä jonkin tempun. Temput voivat olla helppoja, kuten kyykyssä käynti, pyöriminen tai x-hyppy. Temppeja voi vaikeuttaa lasten osaamistason mukaan.

Kalastusleikki: Lapset muodostavat piirin, jonka keskelle ohjaaja asettuu. Lasten tulee laittaa kätensä eteensä lattialle, ”kaloiksi”. Ohjaaja toistaa seuraavaa runoa: *”Minä kalastan kalan, otan vaikka valaan. Koko yön olen kalastanut, mutta yhtään kalaa ei ole verkkooni tarttuNUT!”*. Viimeisellä tavulla ohjaaja yrittää napata lasten käsistä kiinni. Jos kala jää kiinni, voi hän olla seuraava kalastaja.

Seinät kaatuu: Tilan jokaiselle seinälle annetaan joku kuvaava nimi, kuten esimerkiksi ikkunaseinä, oviseinä tai kaappiseinä. Ohjaaja innostaa lapsia kertomalla, että seinät alkavat kaatua ja niitä täytyy pitää pystyssä. Ohjaaja huutaa aina seinän, joka seuraavaksi on kaatumaisillaan ja lapset juoksevat pitämään sitä pystyssä. Seinän pystyssä pitämiseen voi ottaa erilaisia tapoja, kuten jalalla tai selällä pitämisen.

Huivi-rentoutus: Lapset asettuvat lattialle makaamaan mahdollisimman rentoon asentoon. Lapsia voi pyytää myös sulkemaan silmänsä. Valoja voi himmentää ja laittaa rentouttavaa musiikkia soimaan. Ohjaaja sivelee huivilla vuorotellen lapsia.

Popcorn-kone: Leikkiin tarvitaan kori sekä paljon palloja, mutta hernepusseja kelpaavat. Ohjaaja muuttuu tässä leikissä popcorn-koneeksi, joka alkaa heitellä palloja ympäri salia. Lasten tehtävänä on kerätä pallot takaisin koriin, popcorn-koneeseen. Lapset keräävät palloja ja samalla ne lentävät taas ympäri salia. Leikki loppuu, kun popcorn-kone menee ”epäkuntoon”. Seuraavalla kerralla, kun tätä leikkii, voi kertoa jonkun korjanneen sen.

Draamaleikki: Tarkoituksena on leikkiä lasten kanssa tuttua satua. Sadun tulisi olla tuttu kaikille lapsille, jotta leikkiminen onnistuisi. Harjoituksessa voi ottaa mukaan roolimerkit, joilla merkitään tiettyä roolia leikissä. Roolimerkeistä on hyvä sopia ensin lasten kanssa ja käytettävissä olisi hyvä olla erilaisia hattuja, huiveja tai muuta rekvisiittaa. Kun roolimerkeistä on sovittu, voi leikki alkaa. Ohjaaja ottaa yleensä ensimmäisenä roolin leikissä. Satua leikitään lasten kanssa kohtaus kohtaukselta, mutta ei haittaa, vaikka se ei menisi ihan samalla tavoin kuin itse sadussa.

Junaleikki: Ohjaaja asettuu leikissä veturiksi ja lapset ottavat toisiaan vyötäröltä kiinni muodostaen junan vaunut. Juna lähtee liikkeelle ”*tuut-tuut*” – äänestä. Ohjaaja kertoo ohjeita junan liikkumisesta eli meneekö se nopeasti vai hitaasti. Matkalla voi tulla mäki, jolloin kuljetaan varpaillaan tai tunneli, jolloin liikutaan kyykyssä. Junan matka päättyy, kun ohjaaja huutaa taas ”*tuut-tuut*”, jolloin koko juna kaatuu maahan.

Taikuri taikoo: Leikkiin tarvitaan suuri peitto, jonka alle kaikki lapset mahtuvat. Ohjaajat asettavat peiton lasten päälle ja kertovat peiton olevan taikurin viitta. Viitan alla kaikki lapset muuttuvat taian mukaisiksi hahmoiksi. Taika menee seuraavasti: ”*Hokkus pokkus taion näin, (hahmoiksi) teidät yllättäin!*”. Viimeisellä sanalla peitto nostetaan lasten päältä ja heidän tulee alkaa liikkua ja äännellä tilassa taiotun hahmon muodossa. Hetken kuluttua lapset voivat palata peiton alle ja uusi taika voidaan taikoa. Leikin voi päättää aina siihen, että lapsista taiotaan ”hiljaisia lapsia”.

Patsas-harjoitus: Harjoituksessa toimitaan pareissa, jolloin toinen on ensin taiteilija ja toinen muovailtava. Lapset saavat muovailta kaveristaan esimerkiksi annetun hahmon tai jonkin itse valitsemansa hahmon. Kun patsaat ovat valmiit, jokainen saa esitellä oman taideteoksensa ja mitä se esittää. Harjoituksen voi tehdä myös niin, että muut lapset saavat arvata, mitä teos esittää. Ensimmäisen taideteoksen jälkeen vaihdetaan osia, eli muovailtavana ollut pääsee taiteilemaan vuorostaan.

Hahmojen liikkumisharjoitus: Ohjaaja kertoo jonkun hahmon, jonka liikkumistyyliä lasten tulisi matkia mahdollisimman tarkasti. Harjoituksessa olisi hyvä, jos lapset kulkisivat sovittuna hahmona jonkun tietyn matkan, esimerkiksi seinältä toiselle. Tällöin lapset tietävät odottaa uutta hahmoa. Hahmot voivat liittyä käsiteltävään aiheeseen tai ne voivat olla mitä tahansa erilaisia hahmoja.

Still-kuvat: Still-kuvat ovat pysähtyneitä kuvia halutusta kohtauksesta tai tapahtumasta. Lapsille se on helppo selittää siten, että se on kuin olisi otettu valokuva jostakin paikasta. Muutaman kerran olisi hyvä kokeilla muutama helppo harjoituskuva, jotka lapset keksivät nopeasti. Still-kuvia voi tehdä käsitelystä aiheesta tai muuten jostain lapsille tutuista asioista. Harjoitukseen voi ottaa mukaan myöhemmin uuden elementin, jossa ohjaajan käden taputuksesta kuva alkaa elää. Lapsille on hyvä selittää se siten, että mitä seuraavaksi tapahtuisi, jos kuva alkaisikin liikkua.

Kalanruoto-rentoutus: Lapset asetetaan selin makuulle lattialle siten, että lapsen pää on aina edellisen lapsen mahan päällä. Tästä muodostuu kalanruodon näköinen muodostelma. Lapsia voi pyytää pikkuisen nauramaan, jolloin lasten päät hytkyvät naurun tahdissa. Yleensä jos yksi alkaa nauraa, se tarttuu myös muihin. Rentoutus päättyy, kun ohjaaja nostaa jokaisen lapsen yksitellen ylös.

Pikku-Lohikäärme: Lapsista yksi valitaan lohikäärmeeksi ja muut esittävät lohikäärmeen hännän paloja, jotka ovat kadonneet. Lapset alkavat liikkua tilassa lorun tahdissa. Loru menee näin (pikku matin auto - laulun sävelellä): *"Pikku-lohikäärme tuli alas vuoreltaan, sen häntä oli poikki siksi oli suruissaan. Kauan etsi häntäänsä ja viimein löysi sen, sanoi: Terve olet häntäni, oon jälleen iloinen."* Viimeisellä lauseella lohikäärme valitsee yhden lapsen, joka konttaa tämän jalkojen välistä ja asettuu ensimmäiseksi hännän palaseksi lohikäärmeen perään (ottaa vyötäröltä kiinni). Leikkiä jatketaan, kunnes kaikki hännän palaset ovat paikallaan.

Saippuakupla-leikki: Ohjaaja ja lapset ottavat piirissä toisiaan kädestä kiinni ja menevät ihan pieneen kasaan keskelle. Ohjaaja opettaa ensin lyhyen runon lapsille ja lorun aikana piiri alkaa suureta. Loru menee näin: *"Saippuakupla, saippuakupla, aina vain suurenee. Saippuakupla, saippuakupla, älä vain rikki mee!"* Lopussa piiri on niin suuri, että käsistä joutuu päästämään irti ja saa kaatua lattialle.

Näytelmän käsikirjoitus

Taidepäiväkoti Satakieli

Ruma ankanpoikanen

mukaellen H.C. Andersenia

kirj. Rosanna Hiltunen

Oli kesä. Taivas oli sininen ja ilma täynnä kedon kukkien tuoksua. Ankaemo oli istuskellut pesässään rantakaislikon kätköissä koko kesän ja tunsi olonsa kovin yksinäiseksi.

”voi kun jo poikaseni kuoriutuisivat”

Ankaemo huokaili. Viimein munat alkoivat rikkoutua. Ensin yksi, sitten toinen ja lopulta kaikki ankanpoikaset olivat putkahtaneet esiin kuorestaan. Ne hyppäsivät pesästä ja halusivat lähteä heti tutkimaan maailmaa.

”piip, piip, piip, piip”

Ankaemon ihmetellessä poikastensa menoa, se huomasi munan, joka ei ollut vielä kuoriutunut. Emo istahti munan viereen ja silitteli sitä. Lopulta sekin rikkoutui ja ulos kömpi ankanpoikanen, joka oli suurempi ja pörröisempi kuin toiset. Emoparka tuijotti valtavaa poikastaan ja sanoi:

”kuinka iso ja ruma oletkaan”

Sitten tuli aika viedä poikaset uimaan. Yksi kerrallaan ne hyppäsivät veteen, paitsi ruma ankanpoikanen, joka jäi matalikkoon. Ensimmäisen uintireissun jälkeen koko ankkaperhe piipersi maatalon pihaan. Maatalon pihassa vastassa olivat kukko, kana ja pupu. Ikävä kyllä kukaan ei pitänyt rumasta ankanpoikasesta.

”se on kamalan ruma”

”niin on”

Eläimet sanoivat yhdessä kuorossa ja yrittivät nokkia ja tönä rumaan ankanpoikasta. Ruma ankanpoikanen tuli siitä kovin murheelliseksi ja päätti lähteä niin kauas, ettei kukaan häntä voisi nähdä. Ruman ankanpoikanen pakeni ja päätyi yksin järven rannalle. Se asusteli siellä viikkokausia. Kesä oli mennyt ja talvi tulossa. Eräänä iltana ankanpoikasen ylitse lensi parvi ihania valkoisia lintuja.

”voi kun minäkin olisin noin kaunis”

Se voihkaisi ja alkoi itkeä. Sinä yönä tuli pakkanen ja järvi jäättyi. Ruma ankanpoikanen oli niin väsynyt, että nukahti ja jäättyi jäähän kiinni. Seuraavana aamuna rantaan asteli

maanviljelijä, joka huomasi viluisen ankanpoikasen. Hän särki jään kepillä ja otti ruman ankanpoikasen mukaansa viedäkseen sen kotiinsa lämpimään.

Maanviljelijän lapset olivat pahaksi onneksi varsinaisia ilkimyksiä. He jahtasivat ankanpoikasta ympäri keittiötä saadakseen sen näppeihinsä. Lopulta maanviljelijän vaimo kyllästyi riehumiseen ja ruma ankanpoikanen heitettiin ulos.

Ruma ankanpoikanen pakeni minkä jaloistaan pääsi. Pitkän tovin juostuaan se saapui ränsistyneelle mökille. Varovasti se uskaltautui koputtamaan ovea. Vanha eukko tuli avaamaan ja päästi ruman ankanpoikasen sisään. Se sai nukkua yönsä lämpimässä tuvassa kissan vieressä. Aamulla eukko heräsi ja tuli herättämään ruman ankanpoikasen. Tämä kysyi:

”osaatko munia”

”en”

Jolloin eukko ja kissa ajoivat sen ulos talosta. Murheellinen ankanpoikanen laahusti läheisen järven rantaan. Siellä se pysytteli yksin ja suruissaan koko pitkän talven aina kevääseen asti. Lämmin auringonpaiste sai ankanpoikasen tuntemaan elämäniloa. Kun se ui pois piilopaikastaan, sitä kohti lipui kolme lumivalkeista joutsenta.

Koska se luuli, että ne alkaisivat nokkia sitä, se kumarsi päänsä. Ja silloin se näki vedessä kuvajaisensa. Se ei ollutkaan enää iso ja kömpelö ruma ankanpoikanen, vaan viehkeä valkoinen joutsen. Joutsenet sanoivat:

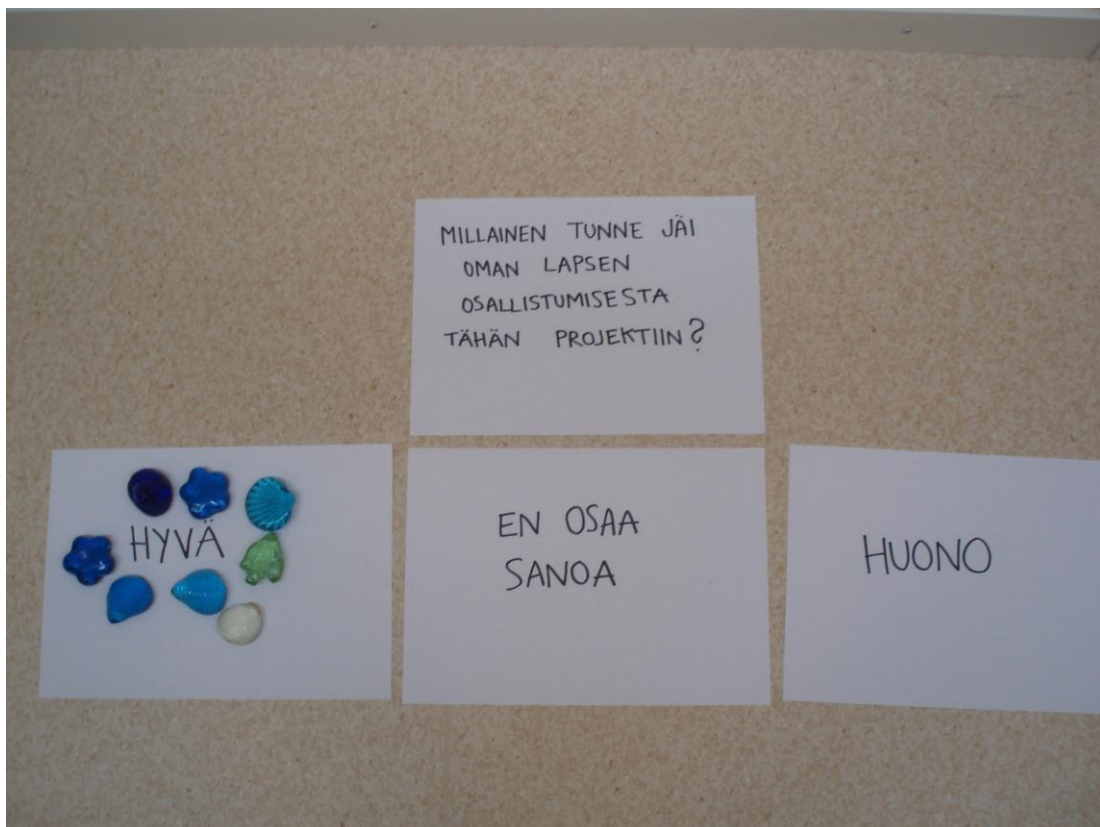
”tule mukaamme, lennä pois kanssamme”

Ja niin nuori joutsen levitti onnellisena siipensä ja liiti toisten kanssa järven taa.

Kuvio 1. Vanhempien mielipiteiden jakautuma.

Kuvio 2. Vanhempien mielipiteiden jakautuma.

Liite 8/8

Palautekysely päiväkodinjohtajalle toiminnallisesta opinnäytetyöstä

14.2.2012

Hei! Haluamme mielellämme tietää teidän ajatuksianne opinnäytetyöstämme.

1. Miltä projekti kokonaisuudessaan on tuntunut?
2. Onko lapsissa näkynyt draamaprosessin ”jäljet” päiväkodin arjessa? (lasten leikit, keskustelut yms.)
3. Miten koet yhteistyön sujuneen opinnäytetyön tekijöiden kanssa?
4. Miten draamakasvatus jatkossa näkyy Satakielen päiväkodissa?
5. Minkälaisena näet lasten osallisuuden Satakielen päiväkodissa, onko lasten osallisuuden lisäämiselle tarvetta?
6. Mikä projektissa oli kiitettävää, mitä parannusehdotuksia/kehitettävää olisi?
7. Oletko jatkossa kiinnostunut opinnäytetöiden toteutuksesta Satakielen päiväkodissa/ LAMKin kanssa?

Kiitos vastauksistanne!